

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Т. О. Дороніна
(підпис) (прізвище, ініціали)

«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Магістерська робота

студентки групи: _____ ЗПВШМ-21
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: _____ магістр

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)

_____ Герасимової Ольги Вікторівни
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: _____ кандидат педагогічних наук,
_____ доцент Щербина С. М.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Герасимова Ольга Вікторівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	9
1.1. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як актуальна педагогічна проблема.....	9
1.2. Структура, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.....	16
1.3. Методологічні підходи до формування готовності учителів-логопедів до професійної діяльності.....	33
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	40
2.1. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.....	40
2.2. Модель системи підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.....	47
Висновки до другого розділу	52
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	54
3.1. Вивчення стану проблеми сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності у Криворізькому державному педагогічному університеті.....	54
3.2. Методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності	58
Висновки до третього розділу	73
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з основних пріоритетів розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав на освіту для всіх здобувачів освіти, у тому числі здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Державницькій підхід в Україні до надання освітніх послуг здобувачам освіти з особливими освітніми потребами спрямовує до розширення інклюзивної освіти.

В Україні шириться реформа інклюзивної освіти, відповідно до якої учні з різними можливостями мають рівні права. На сучасному етапі реформування шкільної освіти Концепція розвитку інклюзивної освіти – важливий документ, що визначає державну політику у сфері освіти і обґрунтовує необхідність інклюзивного навчання. Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [33].

У міжнародних та вітчизняних нормативних документах, таких як: Декларація ООН про права людини [21], Конвенція про права дитини [31], Конвенція ООН про права інвалідів [32], Законах України «Про вищу освіту» [84], «Про освіту» [85]; Концепція розвитку інклюзивного навчання [33], Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [82], Положення про інклюзивно-ресурсний центр [80], Положення про логопедичні пункти системи освіти [81], Положення про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний центр [71], «Положення про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів» [75] наголошується на необхідності забезпеченні права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, створенні рівних можливостей в отриманні корекційно-розвиткової допомоги, на державному рівні розроблено нормативну основу для реалізації та поширення інклюзивного навчання.

Реалією сьогодення є збільшення кількості дітей з вадами мовлення різної етіології (як наслідок перенесених захворювань, результат травмуючих емоційно-психологічних впливів, негативного впливу певного соціально-

педагогічного середовища тощо), котрі потребують своєчасної кваліфікованої логопедичної допомоги. «Надання їм своєчасної кваліфікованої логопедичної допомоги – найважливіше освітнє завдання. Ефективність такої допомоги багато в чому залежить від професійної підготовки учителів-логопедів, тому підвищуються вимоги як до якості підготовки, так і до особистості учителя-логопеда» [89, с.174].

Якість освітнього процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожного здобувача освіти, його індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження у здобувача освіти завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво покращити якість його життя. Ефективність такої допомоги багато в чому залежить від професійної підготовки вчителів-логопедів, тому підвищуються вимоги як до якості підготовки таких фахівців, так і до особистості вчителя-логопеда.

На сучасному етапі розвитку логопедичної допомоги в Україні створюються інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ), в яких фахівці-логопеди покликані надавати психолого-медично-педагогічні консультації і проводити комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини задля визначення особливих освітніх потреб таких осіб [80].

Діяльність учителя-логопеда передбачає корекцію і подолання в учнів порушень мовлення, водночас сучасний вчитель-логопед працює з різними нозологічними групами дітей, зокрема і з дітьми з комбінованими порушеннями. Означене вимагає від ЗВО забезпечити якісну підготовку фахівців в галузі спеціальної освіти та формувати у них компетентності зорієнтовуючись на практичну діяльність, готувати логопеда-практика, який може вільно орієнтуватися у суміжних галузях науки, виявляє інтерес до дослідницької діяльності, комунікабельного, який володіє та вміє застосовувати у практичній діяльності інноваційні логопедичні технології [53].

Ціла низка документів, прийнятих українським урядом (Закон України «Про вищу освіту» [84], «Класифікатор професій України» ДК 003:2010 [29],

«Концепція розвитку інклюзивного навчання» [33], «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів» [75], «Положення про інклюзивно-ресурсний центр» [80], Положення «Про логопедичні пункти системи освіти» [81], «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» [82], «Типове положення про філію закладу освіти» [83]) підкреслюють необхідність формування учителя-логопеда висококваліфікованого фахівця.

Концептуальні основи професійної підготовки нової генерації фахівців-логопедів аналізують у своїх працях науковці: М. Берегова [2], Т. Бугаєнко [42], М. Заушнікова [24], Л. Кашуба [28], О. Лабенко [28], О. Ласточкіна [42], В. Литвиненко [42], А. Лякішева [101], Ю. Максимів [47], І. Мартиненко [48], І. Мельничук [51], С. Миронова [52], Г. Мицик [55], О. Іонова [27], Н. Пахомова [65], Т. Потапчук [101], Ю. Пінчук [69], Н. Сінопльнікова [89], Л. Федорович [96], С. Чупахіна [101], М. Шеремет [104]. Надзвичайно важливою є проблема підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможних на ринку праці учителя-логопеда, підготовленого до професійної діяльності, здатного до постійного професійного самовдосконалення, соціальної та професійної мобільності.

Актуальність проблеми, її теоретична та практична значущість зумовили вибір теми: **«Формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності».**

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 4 від 19 листопада 2021 року) та радою фізико-математичного факультету Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 4 від 25 листопада 2021 року).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов та моделі формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. визначити понятійно-термінологічний апарат проблеми дослідження й основні методологічні підходи до її розв'язання на теоретичному та практичному рівнях;

2. з'ясувати сутність, зміст, структуру та рівні готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності;

3. теоретично обґрунтувати сукупність педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування готовності учителів-логопедів до професійної діяльності;

4. розробити модель формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності;

5. підготувати методичні розробки щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Методи дослідження.

Методологічними підходами формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності було визначено: особистісно-орієнтований, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний і системний. Розкриття сучасного стану розв'язання проблеми формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності відбувалося із використанням аналітико-пошукового, термінологічного та проблемного методів дослідження. Завдяки емпіричним методам було здійснено аналіз сучасного стану формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальшого формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

в освітньому процесі закладу вищої освіти, що сприятиме якісній підготовці майбутніх фахівців.

Наукова новизна полягає у розробці моделі формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності в освітньому процесі закладу вищої освіти, вивченні досвіду Криворізького державного педагогічного університету у визначеному напрямі.

Джерельну базу дослідження становлять:

– нормативно-правові акти України, якими визначено необхідність якісної підготовки майбутніх фахівців в освітньому процесі закладу вищої освіти (Декларація ООН про права людини [21], Конвенція про права дитини [31], Конвенція ООН про права інвалідів [32], Законах України «Про вищу освіту» [86], «Про освіту» [87]; Концепція розвитку інклюзивного навчання [33], Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [82], Положення про інклюзивно-ресурсний центр [80], Положення про логопедичні пункти системи освіти [81], Положення про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний центр [71] та ін.);

– інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру (вітчизняні науково-періодичні видання, які містять публікації, що висвітлюють проблему дослідження.

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження було висвітлено на засіданнях кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету та обговорено на регіональному науково-практичному семінарі на тему: «Інноваційний розвиток сучасної освіти: від теорії до практики» (30 березня 2022 р. м. Кривий Ріг).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 106 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 108 сторінок, із них 75 сторінок основного тексту. У роботі вміщено 4 додатки (21 сторінці).

РОЗДІЛ 1.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як актуальна педагогічна проблема

Останнім часом значну частку серед осіб з особливими освітніми потребами займають діти та учнівська молодь з порушеннями мовлення актуалізується проблема підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, здатних забезпечити умови для побудови системи, яка задовольнить потреби кожного вихованця та учня, і надасть можливість дітям оволодіти мовленнєвими навичками, має першорядне значення для педагогічної освіти.

«Ученими в галузі спеціальної освіти активно обговорюється проблема дислексії та дисграфії, що є однією з причин шкільної неуспішності – результати обстежень встановили до 30% таких дітей серед осіб з порушеннями мовлення» [101, с.160].

Інклюзивні процеси, що відбуваються в сучасній освіті, зумовлюють необхідність професійної підготовки учителів-логопедів і актуалізують питання підготовки майбутнього учителя-логопеда до професійної діяльності у закладі вищої освіти.

Проблемі підготовки учителя-логопеда до професійної діяльності присвячено чимало досліджень. Так, «у дослідженнях науковців у сучасних умовах розглядаються особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів-логопедів [2; 108]; вченими виділено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, необхідні для розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі логопедії [2; 104]; розкриваються аспекти розвитку професійно-педагогічної компетентності логопедів; ведуться дослідження щодо проблем розвитку комунікативної культури у майбутніх учителів-логопедів [43; 53].

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [74] від 03.11.1993 р., врахування потреб індивідуальної корекційно-компенсаційної спрямованості навчання та виховання дітей із вадами психофізичного розвитку стає одним із стратегічних завдань реформування змісту освіти. Задекларовано підготовку нової генерації педагогічних кадрів – логопедів, що є дуже важливим для подальшого розвитку освіти в Україні.

Вища освіта, як зазначається у Законі України «Про вищу освіту» (2014), «є сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [84].

Н. Холявко стверджує, що «система вищої освіти є високодинамічною, гнучкою системою, що спроможна адекватно реагувати на зміни зовнішнього економічного середовища» [98, с. 287].

Згідно з Законом України «Про вищу освіту» [84] зміст підготовки логопедів на відповідному рівні вищої освіти в межах ліцензованої спеціальності визначається освітніми програмами, що розробляються безпосередньо закладами вищої освіти. Підготовка фахівців за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» зі спеціалізації, в назві якої зазначена логопедія, хоча при цьому освітні кваліфікації можуть мати різні назви: «логопед», «учитель-логопед». Посада учителя-логопеда передбачена на логопедичних пунктах при закладах освіти.

У Національному класифікаторі України ДК 003 «Класифікатор професій» [29] професію учителя-логопеда включено до:

Розділ 2. Професіонали.

Підрозділ 23. Викладачі.

Клас 234. Вчителі спеціалізованих навчальних закладів.

Підклас 2340. Вчитель-логопед.

Зазначимо, що цей розділ вміщує перелік професій, що передбачають високий рівень знань у відповідній галузі наук і вимагають від працівника (з урахуванням кола та складності певних професійних завдань та обов'язків) кваліфікації за дипломом про повну вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста, магістра [29]. Національний класифікатор України ДК 003 «Класифікатор професій» – документ, спрямований на забезпечення єдності в позначенні назв посад (професій).

Назва посади (професії) «вчитель-логопед» також міститься в доопрацьованому Випуску 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників [20], затвердженому наказом Міністерства соціальної політики України від 29.03.2017 р. № 518.

Випуск 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників забезпечує єдність у визначенні посадових обов'язків працівників даної сфери та кваліфікаційних вимог щодо певних посад і професій, зокрема і до учителя-логопеда.

Кожна кваліфікаційна характеристика має три розділи: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги».

В розділі «Завдання та обов'язки» Випуску 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників наведено такі завдання та обов'язки учителя-логопеда: здійснювати навчальну, корекційно-розвиткову, компенсаційну, реабілітаційну роботу з дітьми, які мають мовленнєві порушення; розробляє і вдосконалює навчально-корекційні програми; забезпечує умови для засвоєння дітьми компенсаційно-кореляційних програм з урахуванням порушень, вікових та індивідуальних особливостей, сприяє їхній соціальній реабілітації, профорієнтації, вивчає та фіксує динаміку розвитку дитини; створює сприятливі організаційно-педагогічні умови для дітей з важкими мовленнєвими порушеннями (з ринолалією, заїкуватістю, алалією, афазією, дизартрією); виробляє оптимальну педагогічну й корекційну стратегію; проектує шляхи навчання, реабілітації та соціальної адаптації кожної дитини; обирає ефективні форми, методи, засоби корекційно-реабілітаційного

процесу; надає батькам та сім'ям консультативну допомогу щодо виправлення дефектів усної й письмової мови їх дітей, проводить з дітьми фронтальні, під групові та індивідуальні заняття; виховує в дітях почуття впевненості у собі, усвідомлення своїх досягнень в опануванні методів, що компенсують обмеження, спричинені мовленнєвими порушеннями; керує асистентами учителя-логопеда; планує роботу, проводить аналіз її результатів, веде встановлену психолого-педагогічну, реабілітаційну та статистичну документацію.

В розділі «Повинен знати» Випуску 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників[20] наводяться основні вимоги до спеціальних знань, необхідних учителю-логопеду для виконання відповідних завдань та обов'язків, а також знання законодавчих актів, положень, інструкцій та інших нормативних документів, методів і засобів, які він повинен уміти застосовувати під час виконання посадових обов'язків.

Із затвердженням Постановою КМ України від 29 квітня 2015 р. № 266 затверджено новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в галузі знань 01 Освіта, спеціальність отримала назву – 016 Спеціальна освіта. «В Україні з 2018 року підготовка фахівців за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» спеціалізацією: «Логопедія», «Логопедія. Спеціальна освіта» за першим (бакалавським) та другим (магістерським) рівнями здійснюється у восьми закладах вищої освіти» [55, с.74].

«Термінологічний словник. Основи дефектології» містить наступне визначення термінів: «*логопед*» – корекційний педагог, що займається подоланням недоліків мовлення у дітей і дорослих; «*мовлення*» – форма спілкування, що склалася історично в процесі матеріальної діяльності і здійснюється за допомогою мови [95].

Із незначними відмінностям подібні за змістом визначення терміну «*логопед*» подаються в наукових працях дослідників.

Так, для Л. Федорович «логопед» – корекційний педагог, який займається усуненням порушень мови й мовлення у дітей, підлітків і дорослих [98, с. 287].

М. Берегова зазначає, що учитель-логопед – це педагог, діяльність якого спрямована на виявлення порушень мовлення у дітей різного віку, встановлення причин виникнення таких порушень, укладання та реалізацію програми корекційно-логопедичної роботи задля усунення порушень [2].

Порівняльний аналіз наведених визначень дає підстави розуміти *логопеда* як колекційного педагога, який займається усуненням порушень мовлення як у дітей, так і дорослих. Тоді як *учитель-логопед* працює виключно з дитячою аудиторією і серед основних напрямів його діяльності є навчальна, корекційно-розвиткова, компенсаційна, реабілітаційна робота з дітьми, які мають мовленнєві порушення [20].

С. Чупахіна, Т. Потапчук, А. Лякішева зазначають, що «педагогічна діяльність учителів-логопедів в умовах інклюзивного освіти має певні особливості, що потребує посилення практико зорієнтованої навчальної діяльності майбутніх учителів-логопедів» [103, с. 159].

С. Миронова, пояснюючи важливість та необхідність удосконалення педагогічної освіти, підвищення якості підготовки вчителів логопедів, зазначає, що «діяльність учителя-логопеда передбачає корекцію і подолання у дітей порушень мовлення, водночас сучасний учитель-логопед працює з різними нозологічними групами дітей, зокрема і з дітьми з комбінованими порушеннями. Означене вимагає від ЗВО забезпечити якісну підготовку фахівців в галузі спеціальної освіти та формувати у них компетентності зорієнтовуючись на практичну діяльність, готувати логопеда-практика, який може вільно орієнтуватися у суміжних галузях науки, виявляє інтерес до дослідницької діяльності, комунікабельного, який вміє застосовувати у практичній діяльності інноваційні логопедичні технології» [52].

Аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури (М. Малофєєв, С. Миронова, Ю. Пінчук, Л. Федорович, С. Шаховська та ін.) дозволив виявити існування різних підходів до визначення сутності діяльності учителя-логопеда.

На нашу думку, найбільш повно сутність діяльності учителя-логопеда визначає Л. Федорович, котра вважає, що *професійна діяльність логопеда полягає у здійсненні профілактичного, діагностичного та корекційного логопедичного впливу на осіб із порушеннями мовлення первинного та вторинного характеру, що забезпечується системою логопедичної роботи як комплексом занять із запобігання, виявлення й усунення порушень усного і писемного мовлення з раннього віку* [96].

Н. Сінопальнікова вказує на важливість професійно-педагогічної підготовки учителя-логопеда до професійної діяльності в закладі вищої освіти. Під професійно-педагогічною підготовкою учителя-логопеда дослідниця розуміє «процес професійного становлення особистості, що передбачає використання сукупності прийомів соціального впливу на особистість студента, залучення його до різних видів навчальної і позанавчальної діяльності з метою набуття системи професійно важливих якостей, необхідних для роботи з особами з порушеннями мовлення, системного освоєння основ логопедичного знання та формування професійної готовності учителя-логопеда, який має практичні вміння навчати, виховувати, діагностувати й корегувати мовлення дітей, підлітків і дорослих» [89, с.175].

Ми поділяємо точку зору науковців Ю. Пінчук [69] та Н. Сінопальнікової [89], котрі стверджують, що «професійна підготовка учителя-логопеда у вищому навчальному закладі є інтегрованою системою, що поєднує відносно самостійні, але взаємозалежні і взаємообумовлені види підготовки: методологічну, методичну, культурологічну, психолого-педагогічну, дидактичну, спеціальну, професійно-етичну та практичну.

Методологічна підготовка являє собою процес формування у студентів системи знань про принципи, методи дослідження та перетворення педагогічної діяльності, що дозволить у подальшому розробляти оптимальну педагогічну

стратегію, проектувати шляхи навчання та виховання кожної дитини з мовленнєвими вадами.

Методична підготовка озброює студентів знанням принципів, змісту, правил, засобів, активних методів та форм сучасної діагностики, корекційного навчання і забезпечує готовність до здійснення логопедичної роботи у навчальних закладах.

Культурологічна підготовка покликана забезпечити формування та розвиток світогляду учителя-логопеда, розширити його загальну освіту.

Психолого-педагогічна підготовка спрямована на професійну освіту учителя-логопеда, формування і розвиток педагогічних умінь, розвиток його творчої індивідуальності.

Дидактична підготовка дозволить майбутнім логопедам проводити навчально-виховну, корекційну роботу з дітьми, що мають мовленнєві вади, забезпечувати сприятливі умови для продуктивного засвоєння ними відповідних спеціальних програм з урахуванням виду мовленнєвого порушення вікових, індивідуальних психофізичних особливостей дітей.

Спеціальна підготовка – частина професійної підготовки, у ході якої відбувається оволодіння теоретичними і практичними знаннями, необхідними для логопеда.

У процесі *професійно-етичної* підготовки майбутній логопед навчається використовувати у своїй роботі принципи педагогічної етики, поважати дитячу гідність, захищати дитину від будь-яких форм фізичного або психічного насильства» [70; 92].

Метою *практичної підготовки* є формування системи вмінь і навичок, розвиток здібностей та набуття професійного досвіду логопедичної діяльності.

Інтеграція усіх видів підготовки (методологічної, методичної, культурологічної, психолого-педагогічної, дидактичної, спеціальної, професійно-етичної) майбутніх учителів-логопедів дасть можливість значно підвищити їх готовність до професійної діяльності» [89, с.178–179].

1.2. Структура, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

Обґрунтування структури готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності передбачає з'ясування сутності базових понять дослідження, таких як: «готовність», «діяльність», «готовність до діяльності», «готовність до професійної діяльності», «готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності».

Проблема готовності стала об'єктом вивчення не так давно. У науковій літературі виокремлено декілька етапів вивчення готовності.

На першому етапі (кінець XIX ст. – початок XX ст.) її розглядали у зв'язку з проникненням у психічні процеси людини.

Другий етап – дослідження готовності як певного феномену стійкості людини до зовнішніх та внутрішніх впливів. Таке розуміння зумовлене інтенсивним дослідженням нейрофізіологічних механізмів регуляції та саморегуляції поведінки людини.

Третій етап вивчення цього поняття пов'язаний із дослідженням у галузі теорії діяльності. У цей період поняття «готовність» розглядається у зв'язку з емоційно-вольовим та інтелектуальним потенціалом особистості щодо конкретного виду діяльності й характеризується як якісний показник саморегуляції на різних рівнях проходження процесів: фізіологічному, психологічному, соціальному.

У педагогіці ця проблема набуває свого розвитку з 70-х років XX ст. у зв'язку з дослідженням педагогічної діяльності (Л. Кондрашова [34], Л. Костюченко [37], В. Морозов [54], З. Курлянд [40], Л. Потапкіна [72], Т. Садова [88] та ін.).

З. Курлянд стверджує, що готовність – це цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибірково мобілізаційність у момент включення в діяльність певної спрямованості, ґрунтується на позитивному ставленні до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній, об'єктивації її предмета і способів взаємодії з ним [40].

Для нашого дослідження найбільш вагомий інтерес представляє позиція Л. Кондрашової [34], яка розглядає готовність як комплексну характеристику педагогічного професіоналізму. Вона вперше послуговується поняттям «морально психологічної готовності до педагогічної діяльності» і трактує її сутність як складне особистісне утворення, у змісті якого об'єднуються професійно-педагогічні погляди, професійна спрямованість психічних процесів, педагогічний оптимізм, працездатність, установка на педагогічну працю, здатність до переборення труднощів, самооцінку досягнутих результатів, потреба у самовихованні.

Позитивним, на наш погляд, є те, що вчена розглядає готовність як цілісний феномен, взаємозв'язок і взаємодію установки, поглядів і діяльності особистості, її інтелектуальних, емоційно-вольових і психофізіологічних сил у структурі педагогічного професіоналізму.

Дослідження проблеми готовності до різних видів діяльності проводилося багатьма вченими і розглядається у роботах: О. Бондаренко [4] (готовність до краєзнавчої роботи), В. Іванової [25] (готовність до творчої професійної діяльності), С. Мантуленко [46] (готовність до профільного навчання), В. Морозова [54] (готовність до діалогічного навчання), Б. Чаговця [99] (готовність до евристичного навчання), Н. Сінопальнікова (підготовка учителя-логопеда до професійної діяльності), Г. Мицик [55] (готовність учителя-логопеда до професійної діяльності), Л. Черніченко [100] (готовність майбутніх логопедів до інноваційної діяльності) та ін.

У поглядах науковців відсутня єдина точка зору на сутність поняття «готовність». Аналіз низки трактувань сутності готовності до різноманітних видів діяльності дає змогу говорити, що всі вони розкривають один із аспектів того чи того виду педагогічної діяльності, чи її характерні ознаки.

О. Бондаренко, досліджуючи готовність до краєзнавчої роботи, зазначає, що «під готовністю розуміємо і стан особистості, який постійно трансформується в процесі переходу від одного етапу формування до іншого, а при забезпеченні відповідних умов може переходити в готовність – якість, і складну якість

особистості, формування якої зумовлене дією зовнішніх і внутрішніх факторів, і систему зі складною структурою, що характеризує готовність зі змістової сторони, і відображає процес її становлення» [5, с. 6].

В. Морозов, досліджуючи готовність майбутніх учителів до діалогічного навчання, розглядає її як складне особистісне утворення, яке «поєднує установку на використання в навчальній роботі діалогу, комунікативності, діалогічних умінь, емпатії, рефлексії, організаторських і креативних здібностей, що забезпечують результативність навчального процесу в діалогових формах його імітації» [54, с. 8].

В. Іванова обґрунтовує готовність до творчої професійної діяльності як «сукупність стійкої мотивації творчої діяльності, знання про теоретичні основи педагогічної творчості, емоційно-психологічну налаштованість та творчі здібності, що забезпечує створення оригінальних продуктів професійної діяльності в нестандартних ситуаціях» [25, с. 8].

На думку С. Мантуленко, «готовність учителя до профільного навчання – це сукупність індивідуально-психологічних якостей, професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, детермінованих специфікою профільного навчання» [46, с. 21].

Б. Чаговець, розглядаючи готовність учителя до евристичного навчання учнів, вважає, що «це цілісний феномен, який поєднує установку на використання евристик у навчальній роботі, раціональні прийоми і способи розумової діяльності, креативні здібності та емоційно-вольові якості, що зумовлюють продуктивність навчання в евристичних формах його впровадження» [99, с. 6].

Узагальнюючи різноманітні погляди на готовність як важливу характеристику педагогічного професіоналізму, можна дійти висновку, що точки зору різних авторів не суперечать одна одній, а доповнюють і конкретизують сутність цього складного особистісного утворення. Відмінність у їх поглядах обумовлена специфікою та функціями діяльності, що досліджувалась тим чи іншим науковцем.

Узагальнюючи погляди науковців, будемо розглядати *готовність* як «особистісний психічний стан, якісне новоутворення у структурі особистості на певному рівні її розвитку, що виявляється як вибіркова активність на стадіях підготовки, організації й виконання професійної діяльності» [107, с. 78].

Задля з'ясування сутності поняття «готовність до діяльності» з'ясуємо сутність поняття «діяльність». В. Гладуш та Г. Лисенко у навчальному посібнику «Педагогіка вищої школи» поняття «*діяльність*» трактується як «динамічна система взаємодій людини із навколишнім світом, в яких вона досягає свідомо поставлених цілей, що з'являються внаслідок виникнення у неї певних потреб. У процесі діяльності людина виступає як суб'єкт діяльності, а її дії спрямовані на зміни об'єкта діяльності» [17, с. 3].

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренко трактує термін «*діяльність*» як «спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в діяльність зміни» [16, с.98].

У світлі сучасних наукових уявлень «готовність до того або того виду діяльності» визначається як мобілізація всіх психологічних і фізичних систем людини, як системне відображення особистісних якостей, необхідних для успішного й ефективного виконання цієї діяльності.

З. Курлянд розглядає поняття «*готовність до діяльності*» як «цілісну інтегровану якість особистості, що найбільш повно описує емоційну, когнітивну та вольову мобільність особи у момент включення в діяльність» [40, с. 18].

Особистісна готовність у цьому контексті є особистісною сутністю майбутнього учителя – професіонала, життєві цінності якого пов'язані з прагненням до ефективної організації професійної діяльності. І від того, як розвинені його певні особистісні якості, якими є його особистісні ставлення й намагання, багато в чому залежить успіх його педагогічної праці.

Л. Потапкіна вважає, що *готовність до професійної діяльності* – це «закономірний цілеспрямований результат визначеної спеціальної професійної підготовки фахівців, їх особистісно-мотиваційного ствердження,

налаштованості на працю, уміння перемагати труднощі, їх освіти, самоосвіти, самовиховання, бажання досягти успіху та уміння долати перешкоди. Відповідно, професійною готовністю регулюється професійна діяльність фахівця, забезпечується її ефективність [72, с. 204].

Т. Садова серед основних характеристик готовності до педагогічної діяльності відмітила наступні: цілісність, стійкість, інтегративність, динамічність, полікомпонентність цього утворення. Основними компонентами готовності до педагогічної діяльності вчена визначає, передусім, мотиваційно-цільовий компонент, який передбачає професійні настанови, позитивне ставлення до професії, інтерес до неї, стійкі наміри присвятити себе педагогічній діяльності тощо; змістово-операційний, до якого належать: система професійних знань, умінь і навичок, педагогічне мислення, професійне спрямування уваги, сприймання, пам'яті, дії та операції, необхідні для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності [88, с. 188].

Торкаючись проблеми підготовки вчителів-логопедів до професійної діяльності, дослідники С. Чупахіна, Т. Потапчук, А. Лякішева визначають поняття готовність вчителів-логопедів до професійної діяльності. На думку науковців, *готовність учителів-логопедів до професійної діяльності* – це сформованість компетентностей професійної діяльності фахівця в галузі логопедії та готовність до їх реалізації умовах закладів освіти різного типу» [101, с.162].

Ю. Максимів, С. Чупахіна зазначають, що *«майбутні учителі-логопеди мають оволодіти низкою академічних компетентностей*: застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності; реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими потребами; здійснювати діагностико-консультативну діяльність; застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження; здатність до особистісного та професійного самовдосконалення,

навчання та саморозвитку впродовж усього життя. Також важливі такі соціально-особистісні компетентності: працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю в різних типах закладів; працювати в команді, здатність до міжособистісної взаємодії; дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт – суб'єктної комунікації тощо» [47, с.70].

Дослідницею М. Шеремет встановлено й низку професійних компетентностей учителя-логопеда: «діагностична, навчальна, виховна, корекційно-розвивальна та консультативна, навчально-методична, інноваційна, науково-дослідна, інформаційно-просвітницька, організаційно-управлінська діяльність» [102].

Г. Мицик, аналізуючи праці науковців (Ю. Пінчук, Л. Федорович та ін.) з проблеми дослідження визначили «функцій, які має виконувати учитель-логопед в майбутній професійній діяльності, серед них: *«діагностико-аналітична* (виявлення відхилень у розвитку, констатація особливостей мовленнєвого, психічного розвитку, освітніх досягнень дітей); *корекційно-розвиткова* (поліпшення процесів розвитку, соціалізації, зменшення або подолання вторинних і подальших відхилень при навчанні, вихованні); *дидактична* (керівництво пізнавальною роботою відповідно до спеціальних дидактичних принципів з урахуванням недоліків розвитку, вікових, індивідуальних особливостей); *виховна* (допомога у засвоєнні норм суспільної поведінки, формуванні особистісних якостей дітей); *консультативна* (робота з батьками, педагогами, які працюють з групою/класом, де навчається дитина); *трансформаційна* (визначення специфіки використання й трансформування дидактичного матеріалу відповідно до спеціальних дидактичних принципів, пізнавальних, компенсаторних можливостей, психологічних особливостей дітей); *конструктивно-організаторська* (володіння, реалізація педагогічних технологій інклюзивного навчання під час відбору форм, методів, прийомів роботи згідно з вимогами конструктивістської дидактики); *комунікативна*

(встановлення адекватних взаємовідносин з усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією, фахівцями, педагогами, батьками, дітьми з нормативним рівнем розвитку й порушеним, діями благодійних і громадських організацій)» [55, с. 74].

С. Миронова вважає «важливим у роботі вчителів-логопедів є дотримання певних принципів: індивідуального підходу, підтримки самостійної активності дитини, активного включення в освітній процес усіх його учасників, принцип міждисциплінарного підходу, принцип варіативності в організації процесів навчання і виховання, принцип партнерської взаємодії з сім'єю» [52].

Ефективність формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності обумовлена тим, наскільки у процесі підготовки у закладі вищої освіти будуть формуватися всі її структурні компоненти як складного особистісного утворення.

Проблема змісту готовності і його структури привертала увагу багатьох вчених. Вченими визначено готовність як складний синтез взаємопов'язаних структурних компонентів.

З. Ленів виділяє наступні «структурні компоненти готовності до діяльності:

- психологічна готовність (сформована (різного рівня) спрямованість на педагогічну діяльність, становлення та розвиток в умовах закладу освіти);

- науково-теоретична готовність (наявність необхідного обсягу педагогічних, психологічних, соціальних компетентностей для ефективної педагогічної діяльності);

- практична готовність (наявність сформованих на необхідному рівні професійних компетентностей);

- психофізична готовність (наявність передумов для оволодіння педагогічною діяльністю, сформованих професійно значущих якостей особистості);

– фізична готовність (відповідність стану здоров'я, фізичного розвитку вимогам педагогічної діяльності та професійної працездатності)» [43, с. 59].

В. Морозов, досліджуючи готовність майбутніх учителів до діалогічного навчання, розглядає її як результат підготовки з використанням діалогу при вивченні педагогічних дисциплін, як складне особистісне утворення, структура якого включає мотиваційну, теоретичну, практичну готовність до творчої діяльності, що виявляються й реалізуються у процесі взаємодії учасників діалогічного навчання [54, с. 9].

У дослідженні Б. Чаговця структура готовності до евристичного навчання представлена у єдності мотиваційного, когнітивного, операційного, гуманістично-креативного компонентів [99, с. 7].

На наш погляд, цінним для нашого дослідження є гуманістично-креативний компонент готовності, сформованість якого дає змогу вчителю будувати процес навчання на гуманістично-творчих засадах, що забезпечує емоційно сприятливу атмосферу навчання, знижує можливість виникнення конфліктних ситуацій і емоційної напруженості у стосунках учителя й учнів.

На думку В. Іванової, підготовка майбутніх учителів до творчої професійної діяльності має бути спрямована на розвиток і закріплення таких компонентів готовності: мотиваційного, інформаційно-пізнавального, операційно-діяльнісного, креативно-рефлексивного, емоційно-вольового та оцінного [25, с. 9]. У цьому підході заслуговують позитивної оцінки характеристика таких структурних компонентів готовності, які виокремлюють інтелектуальну, діяльнісну, креативно-рефлексивну й емоційно-вольову сфери. Розвиток цих сфер особистості учителя-логопеда є основою формування його готовності до професійної діяльності.

О. Бондаренко зазначає, що «готовність майбутніх фахівців до краєзнавчої роботи об'єднує такі складові компоненти: ціле-мотиваційний, який виконує спонукальну функцію; змістово-операційний, що виконує інформаційну й трансляційну функції; емоційно-вольовий, який виконує

орієнтаційну й регулятивну функцію та оцінно-рефлексивний, що виконує експертну функцію» [5, с. 6].

С. Мантуленко вважає, що готовність учителя до профільного навчання об'єднує у своєму змісті ціле-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, діяльнісно-технологічний, оцінно-рефлексійний компоненти. Дослідниця стверджує, що «підготовка учителя до роботи в загальноосвітній школі має бути спрямована на розвиток творчого мислення, уміння виявити й встановлювати певні закономірності й причинно-наслідкові зв'язки між процесами і явищами, що вивчаються, між компонентами природи, природою й господарською діяльністю людини, розширення світогляду майбутнього учителя, розвиток організаційних здібностей, активності та ініціативи» [46, с. 40].

Аналізуючи різні підходи авторів до структурних компонентів готовності майбутніх учителів до різних видів навчання, можливо стверджувати, що в них теж немає єдності точок зору. Щодо структури готовності до різних видів навчання, то дослідники переважно акцентують увагу на мотиваційному, когнітивному, діяльнісному, оцінному компонентах.

Н. Сінопальнікова, розглядаючи питання підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, зазначає, що «результатом підготовки студентів до професійної діяльності може виступати певний рівень готовності або підготовленості» [89, с.175].

Дослідницею *«готовність до професійної діяльності учителя»* розуміється як: якість особистості, що включає в себе позитивне ставлення до професії, здібності, знання, уміння, навички, стійкі професійно важливі якості; актуальний психічний стан, що є результатом педагогічної діяльності; складне утворення, в центрі якого знаходиться ставлення до педагогічної діяльності як до головного сенсу життя, відповідальне ставлення до цієї діяльності, здатність до самовіддачі в педагогічній діяльності, професійні якості, знання, вміння, навички» [89, с.175-176].

У Словнику психолого-педагогічних понять і термінів «*підготовленість*» тлумачиться як «наявність підготовки до будь-якої справи, роботи» [91]. Відповідно, підготовленість студента до логопедичної діяльності передбачає наявність у майбутнього учителя-логопеда спеціальних знань, умінь, навичок, необхідних для здійснення логопедичної діяльності і свідчить про його підготовленість до професійної діяльності.

Н. Сінопальнікова вважає, що структура підготовки учителя-логопеда до професійної діяльності об'єднує в своєму змісті наступні компоненти: мотиваційно-цільовий, змістовий, операційний та результативно-оціночний [90].

Дослідниця, поділяючи точку зору Ю. Пінчук, вважає, що *мотиваційно-цільовий компонент* підготовки учителя-логопеда до професійної діяльності передбачає «зацікавленість та позитивне ставлення до логопедичної діяльності, здатність забезпечити організаційну, змістову, методичну складову логопедичного сегменту в єдиному освітньому просторі навчального закладу, об'єднувати зусилля та взаємодію дорослих щодо максимального розвитку дітей, діагностувати і долати мовленнєві порушення та здійснювати їх профілактику, проводити просвітницьку роботу» [69, с. 176].

Змістовий компонент підготовки учителя-логопеда до професійної діяльності включає в себе «сукупність професійних знань, умінь та навичок як загальних, так і спеціальних. Основним серед спеціальних дисциплін є курс «Логопедія». Вивчення цього курсу передбачає тісний взаємозв'язок фундаментальних і професійних знань, їх глибоке засвоєння забезпечує розуміння сучасного стану теорії і практики логопедії як конкретної науки та оволодіння технологіями ранньої диференціальної діагностики окремих розладів мовлення, здійснення системного підходу до аналізу, подолання і попередження мовленнєвих порушень» [89, с. 176].

Операційний компонент підготовки майбутнього учителя-логопеда до професійної діяльності «представлений у вищих навчальних закладах традиційними для вищої освіти методами, формами та засобами навчання. До

основних форм організації навчального процесу у вищих навчальних закладах належать лекційні, семінарські, лабораторні і практичні заняття, самостійна робота студентів. Також впроваджуються і нетрадиційні форми: лекція – прес-конференція, семінар – «мозковий штурм», семінар – «круглий стіл», семінар – ділова гра тощо» [89, с. 177].

Н. Сінопальнікова, поділяючи точку зору науковців С. Шаховської та Л. Федорович, відмічає, що до найбільш поширеними методами навчання майбутніх учителів-логопедів є такі групи методів: «інформаційно-розвиваючі (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація навчального кінофільму, самостійна робота з книгою та інше), проблемно-пошукові (проблемна лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія, пошукова лабораторна робота), методи практичного навчання (аналіз педагогічних ситуацій, розв'язання педагогічних задач, ділова гра та інше» [89, с. 177].

Н. Сінопальнікова [90] погоджується з думкою О. Іонової [27] про те, «що ефективність підготовки майбутніх учителів і вчителів-логопедів зокрема залежить від набуття ними досвіду проведення логопедичної роботи. Одним із шляхів набуття досвіду є логопедична практика (навчальна та виробнича). Під час навчальної практики студенти ознайомлюються з діяльністю логопеда, навчаються планувати логопедичну роботу, аналізувати результати проведеного логопедичного обстеження, прогнозувати динаміку мовленнєвого розладу, вести мовленнєву карту, здійснювати консультативну допомогу батькам дітей із порушеннями мовлення тощо. Виробнича практика полягає в проведенні різних видів логопедичних занять (індивідуальних, підгрупових, групових, фронтальних) у дошкільних навчальних закладах, дитячих поліклініках та на шкільних логопунктах» [89, с. 178].

Результативний компонент підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності передбачає «досягнення випускником певного рівня *професійної компетентності* – інтегративної якості особистості, яка виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-

превентивне навчання та особистісний розвиток дітей з вадами мовлення» [91, с. 178].

Отже, *підготовка майбутнього учителя до педагогічної діяльності* є досить складним полікомпонентним утворенням, яке передбачає систему мотиваційних установок, знань, умінь і навичок, сформованих професійних компетентностей, а також відповідних професійних якостей особистості педагога.

Н. Сінопальнікова робить висновок про те, що *«професійно-педагогічна підготовка учителя-логопеда* – це цілеспрямований керований процес, який забезпечує формування професійної компетентності та особистісно значущих якостей, необхідних для здійснення логопедичної діяльності» [89, с. 178].

Дослідниця Л. Черніченко, теоретично обґрунтувавши структуру готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, зупинилася на таких її компонентах, як: мотиваційно-цільовий, когнітивно-операційний, результативно-оціночний і креативний, які є взаємопов'язаними та взаємозумовленими [100].

Заслуговує на увагу дисертаційне дослідження Г. Мицик, котра вивчала готовність майбутнього учителя-логопеда до професійної діяльності в сільській місцевості. Дослідниця розглядає *готовність майбутнього учителя-логопеда до професійної діяльності в сільській місцевості* «як складну систему, «що інтегрує в собі мотиваційну, когнітивну, діяльнісну й особистісну складові, є показником здатності до професійної діяльності в сільській місцевості та зумовлює ефективність надання спеціальних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами» [56, с. 7].

В структурі готовності Г. Мицик виокремлює «такі взаємопов'язані компоненти, як: *мотиваційний* – характеризує наявність прагнення до міцного оволодіння системою знань, умінь та навичок здійснення корекційно-розвиткової роботи, розроблення та впровадження інноваційних форм в контексті інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами в умовах села; *когнітивний* – наявність системи знань з основ корекційно-

розвиткової роботи, сучасних моделей надання спеціальних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами в умовах села на основі інтегративного та інклюзивного підходів; *діяльнісний* – відображає сформований комплекс умінь, навичок, здатності до виконання корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в сільській місцевості; *особистісний* – наявність інтегративних властивостей творчого, професійного мислення та рефлексії, чіткого розуміння професійних завдань з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах села, способів їх вирішення на основі сучасних інноваційних ідей у контексті інклюзивної освіти» [56, с. 7].

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що *під готовністю майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності* розуміємо психофізіологічний стан майбутнього учителя-логопеда, який володіє теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками, системою мотиваційних установок щодо ефективного здійснення логопедичної діяльності, діагностики, корекційно-превентивного навчання та особистісного розвитку дітей з вадами мовлення.

Аналізуючи точки зору науковців, ми вважаємо що у структурі готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як складного особистісного утворення, доцільно виокремити такі функціонально пов'язані між собою компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-вольовий, особистісний.

Тож, *мотиваційний* компонент готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності характеризує наявність прагнення до міцного оволодіння системою знань, умінь та навичок здійснення корекційно-розвиткової роботи, розроблення та впровадження інноваційних форм в контексті інклюзивного навчання для з різними вадами мовлення.

Когнітивний компонент готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності характеризує наявність системи знань з основ корекційно-розвиткової роботи, сучасних моделей надання спеціальних

освітніх послуг для осіб з різними вадами мовлення на основі інтегративного та інклюзивного підходів.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності відображає сформований комплекс умінь, навичок, здатності до виконання корекційно-розвиткової роботи з особами з різними вадами мовлення.

На наш погляд, важливим компонентом готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності є *емоційно-вольовий компонент*, який визначається як комплекс емоційно-вольових якостей педагога.

Рефлексивно-оцінний – наявність інтегративних властивостей творчого, професійного мислення та рефлексії, чіткого розуміння професійних завдань з корекційно-розвиткової роботи з особами з різними вадами мовлення, способів їх вирішення на основі сучасних інноваційних ідей у контексті інклюзивної освіти; здатність правильно оцінювати свою діяльність; оцінювати досягнуті результати; виявляти причини виникнення перешкод та здійснювати коригування власної професійної діяльності; усвідомлення подальшого самовдосконалення.

Структура готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності в узагальненому вигляді наведена на рис. 1.1.

Готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток осіб з вадами мовлення є свідченням професійної компетентності учителя-логопеда.

Готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як складне особистісне утворення є динамічним явищем, яке у своєму розвитку проходить декілька рівнів.

Отже, структура готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як складного особистісного утворення об'єднує функціонально пов'язані між собою структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-вольовий, рефлексивно-оцінний.

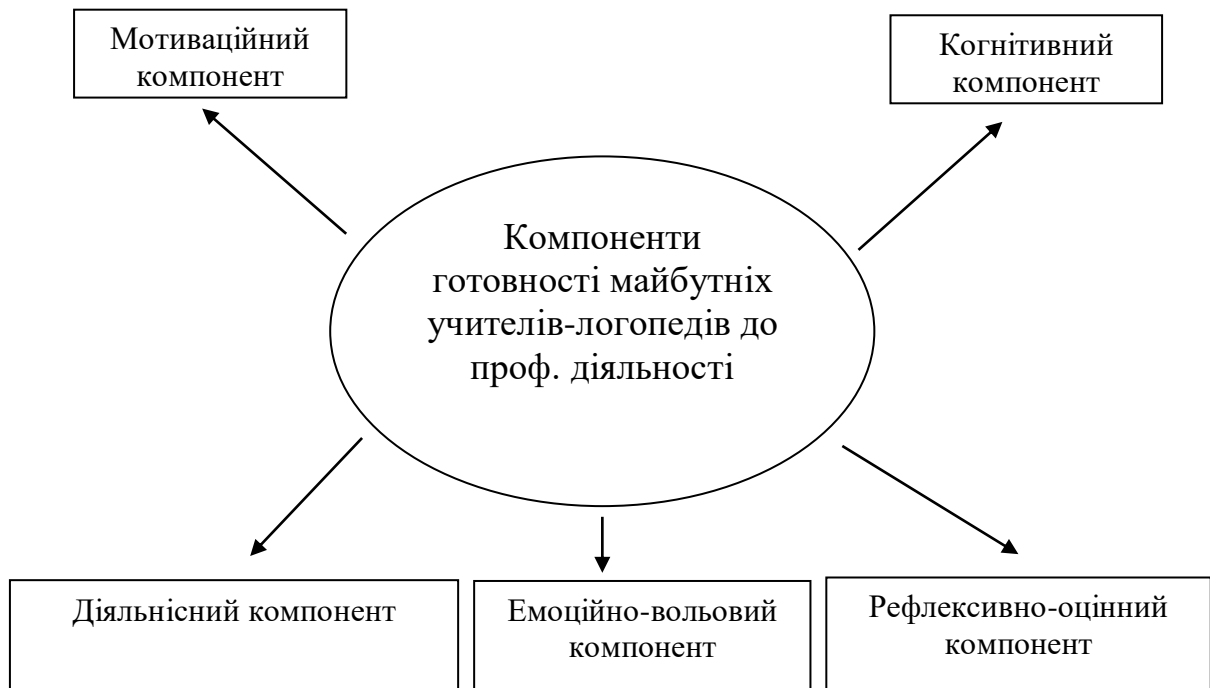

Рис. 1.1 Структура готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

З метою конкретизації рівнів важливим є визнання критеріїв і показників, прояв яких дає змогу судити про рівні сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як важливої характеристики професіоналізму.

Критерії й показники дають можливість оцінювати результати підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, отримувати кількісні і якісні характеристики досягнутих результатів задля подальшого корегування даного процесу. Кожний компонент готовності характеризується відповідними критеріями, які дозволяють виявити динаміку розвитку цього складного особистісного утворення у процесі педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

У педагогічному словнику зазначено, що «критерій» (від грец. criterion) – ознака, завдяки якій відбувається оцінка, визначення або класифікація явища чи процесу. Його розглядають як сутнісну характеристику (ознаку), на основі якої здійснюється порівняльна оцінка педагогічного явища, ступеня вияву,

якісна сформованість. Визначеність критерію виражається в конкретних показниках, які характеризують низку ознак. Критерій розглядається як набір якісних характеристик, які свідчать про виконання продукту, і як інструмент оцінювання результату [66].

Кожний критерій має набір показників, які відображають якісні й кількісні характеристики, кількісні зміни учасників педагогічної підготовки. Показники – це конкретний вимірник критерію, він робить його доступним для самоспостереження й вимірювання досліджуваного явища.

З метою вивчення ефективності педагогічної підготовки у формуванні готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності на основі особистісно-діяльнісного підходу до структурного аналізу ми виділили критерії та показники цього складного особистісного утворення. При цьому ми виходили з того, що критерій має бути об'єктивним, включати найсуттєвіші ознаки досліджуваного явища, формулюватися конкретно, чітко, ясно; відображати динаміку вимірюваної ознаки, розкриватися через низку показників, за мірою вияву яких можна судити про рівень вияву критерію.

Компоненти, критерій та показники готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності подані в таблиці 1.1.

При виокремленні рівнів готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності ми виходили з теоретичних положень, які розкривають поетапний (за рівнями) характер розвитку готовності і структурно-функціональні ознаки. При переході від одного рівня до іншого змінюється структура цього складного особистісного утворення.

У дослідженні готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності розглядається в динаміці, що дає змогу виділити декілька її рівнів.

Грунтуючись на дослідженнях вітчизняних науковців у сфері спеціальної освіти (С. Миронової [52], Г. Мицик [55], Н. Сінопальнікової [89], Л. Черніченко [100] та ін.), відповідно до структурних компонентів, ступеня вияву її критеріїв і показників вважаємо за необхідне виділити три рівні

сформованості готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності : *репродуктивний, продуктивний та творчий*.

Таблиця 1.1

Компоненти, критерій та показники готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

Компоненти	Критерій	Показники
мотиваційний	спонукально-ціннісний	мотиви щодо міцного оволодіння системою знань, умінь та навичок здійснення корекційно-розвиткової роботи, розроблення та впровадження інноваційних форм в контексті інклюзивного навчання осіб з різними вадами мовлення
когнітивний	змістово-валеологічний	повнота знань з основ корекційно-розвиткової роботи, сучасних моделей надання спеціальних освітніх послуг особам з різними вадами мовлення
діяльнісний	організаційно-діяльнісний	уміння: організаційні, конструктивні, комунікативні; здатність вдосконалювати, модернізувати рекомендації, методики, досвід відповідно до завдань, що виникають, новизна й оригінальність рішень
емоційно-вольовий	почуттєво-вольовий	наявність емоційно-вольових якостей: емпатія, самостійність, ініціативність, емоційна стійкість, емоційна сприйнятливність, самовладання, терплячість, цілеспрямованість, працьовитість, наполегливість, рішучість, самокритичність; здатність управляти своїм настроєм і настроєм інших
рефлексивно-оцінний	діагностичний	здатність правильно оцінювати свою діяльність; оцінювати досягнуті результати; усвідомлення самовдосконалення.

Готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності є складним особистісним утворенням, формування якого носить поетапний характер і проходить у своєму розвитку кілька рівнів.

Однак, слід відмітити, що процес формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності не самовільний процес. Його

ефективність обумовлена стійкою спрямованістю підготовки майбутніх учителів-логопедів на формування цього складного особистісного утворення як важливої характеристики їх професіоналізму в спеціально створених умовах.

1.3. Методологічні підходи до формування готовності учителів-логопедів до професійної діяльності

Підготовка випускника-професіонала, впевненого у своїх силах, здатного до критичного мислення, інновацій та самоосвіти, до постановки та успішного розв'язання проблем обумовлює необхідність застосування особистісно-орієнтованого, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний та системний підходів в системі фахової підготовки.

Г. Шишкін зазначає: *«особистісно-орієнтований підхід – це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності викладачів педагогічного університету, яка, опираючись на систему взаємопов'язаних понять, ідей та способів дій, підтримує і забезпечує процеси самопізнання, самовдосконалення та самореалізації особистості студента як майбутнього педагога. При використанні даного підходу викладач докладляє основні зусилля для розвитку в кожному студенті унікальних особистісних якостей майбутнього професіонала з гуманістичною спрямованістю»* [103, с. 292].

Г. Шишкін поділяючи точку зору науковців (Є. Бондаревської, А. Петровського, В. Серікова) стверджує: «технологічний арсенал особистісно-орієнтованого підходу становлять методи та прийоми, що відповідають таким вимогам, як: діалогічність; діяльнісно-творчий характер; спрямовність на підтримку індивідуального розвитку; надання здобувачу освіти необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і способів навчання та поведінки.

Особистісно-орієнтоване навчання – це процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії студента і викладача, метою якого є засвоєння предметних знань, формування відповідних умінь і навичок як засобу саморозвитку особистості,

становлення її як суб'єкта діяльності, формування життєвих компетентностей» [103, с. 293].

Г. Козлова зазначає: «сьогодні світове співтовариство беззастережно визнає якість освіти головною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті, якому підпорядковані всі інші показники людського життя. Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на *компетентнісний підхід* і пошук ефективних механізмів його впровадження [30, с. 33].

Загальною ідеєю компетентнісного підходу, як вважає О. Савченко, «є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї діяльності» [87, с. 16].

Як вказує О. Шпак, «одним з методів розробки теоретичних уявлень про професійну надійність педагога як інтегративну якість, яка зумовлює його здатність зберігати нормативно задані параметри педагогічної праці незалежно від обставин, є компетентнісний підхід, який забезпечує можливість розглядати процес розвитку професійної надійності педагога в процесі підготовки як засвоєння регулятивної компетентності» [104, с. 19].

В рамках компетентнісного підходу, як підкреслюють науковці, людина розглядається не тільки як володар набору певних якостей, які дозволяють йому в майбутньому виконувати професійну діяльність, але як носій знань, вмінь і навичок, що дозволяють йому планувати і досягати поставлених цілей, успішно виконувати свою роботу та творчо підходити до вирішення виробничих питань.

Отже, використання компетентнісного підходу дозволить оволодіти майбутнім учителям-логопедам професійною компетентністю та здібностями, які визначаються готовністю випускника до самостійності, відповідальності, продуктивної діяльності, гнучкості та вирішення професійних завдань.

Г. Падалка термін «акмеологія» трактує «як науку, яка пов'язана зі створенням умов і факторів, що забезпечують найвищі професійні, творчі досягнення людини» [64, с. 265].

Акмеологія (від давньогрецького акме – квітуча сила, вершина) – наука про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей.

Грунтуючись на аналізі наукової літератури Л. Задорожна-Княгницька зазначає, що «акмеологічний підхід розглядає особливості плідотворної діяльності керівника навчального закладу, де основним критерієм стає його професіоналізм, дає можливість проаналізувати професіоналізм як систему, що складається з підсистем: професіоналізму особистості та професіоналізму діяльності, яка формується в процесі професійного розвитку» [22, с. 134].

Вчені вказують, що акмеологічний підхід в аспекті освіти акцентує увагу на діагностиці й розвиткові знань і вмінь особистості, а у професійному аспекті – на шляхах і результатах професійної діяльності через визначення готовності до обраної професії і міри соціальної відповідальності за рівень і якість її реалізації та результати.

Г. Сотська зазначає, що «провідною ідеєю акмеологічного підходу в педагогічній освіті є забезпечення акмеологічного розвитку педагога, суб'єктними ознаками якого є: ініціатива, самостійне цілепокладання, планування, передбачення; інтенсивна включеність у діяльність; прагнення до саморегуляції (самоконтролю, самокорекції, самокомпенсації), постійна орієнтація особистості на саморозвиток і самооновлення; прагнення до самореалізації і творчого творення; інтеграція свого професійного шляху, структурування і впорядкування свого професійного досвіду» [92, с. 389].

О. Васюк і С. Виговська наголошують на тому, що «акмеологія, як галузь наукового знання, розглядає процеси саморегуляції в духовній, фізичній, професійній сферах людини на різних етапах її життя: – під час вибору професії (професійного самовизначення);

- набуття освіти (від вступу до навчального закладу до його закінчення);
- під час самостійної роботи (від входження в самостійну професійну діяльність і до вищих досягнень «оптимуму» чи вершин як у власній біографії, так і в порівнянні з досягненнями інших);
- у пору реалізації власної діяльності в зв'язку з переходом до нових видів діяльності, аж до фінішу, тобто виходу з творчої діяльності» [6, с. 66].

Н. Гузій зазначає, що «методологічні орієнтири акмеологічного підходу відображають положення напрацювання, висновки нового напрямку міждисциплінарних досліджень людини, що виник на межі природничих, суспільних, гуманітарних, технічних дисциплін – інтегративно-комплексної науки акмеології і вивчає феноменологію, закономірності, механізми розвитку людини на етапі зрілості, досягнення нею найвищих рівнів розвитку» [18, с. 78].

Отже, використання акмеологічного підходу обумовлює прогресивні зміни в змісті і рівні спрямованості особистості майбутніх учителів-логопедів, в рівні їх теоретико-методологічної та практичної професійної підготовленості до професійної діяльності.

Аксіологія – філософська дисципліна, що займається дослідженням цінностей як смислоутворювальних основ людського буття, що задають направленість і мотивацію людському життю, діяльності, конкретним діям і вчинкам.

Термін «аксіологічний підхід» розглядається як методологія, що визначає освіту як ціннісне самовизначення особистості через розуміння сенсу, цілей і ресурсів власного життя.

Аксіологічний підхід, на думку Г. Шишкіна, включає в себе ціннісні відносини, ціннісні орієнтації, професійно важливі якості особистості, готовність до самоосвіти. Ціннісні відносини виступають як процес управління студентами, зайнятих вибором, оцінюванням і актуалізацією цінностей. Ціннісні орієнтації – результат управління педагогічним процесом, пов'язаним з включенням самих цінностей в структуру особистості і керівництво ними в

практичній діяльності. Важливою якістю особистості є її готовність до самоосвіти, професійного зростання, до самореалізації» [103, с. 295].

Варто зазначити, що аксіологічний підхід, на думку О. Листопад, «базується на розумінні соціальної природи цінностей, рефлексії сенсу життя з позиції позитивно-творчих цінностей, формування ціннісних орієнтирів особистості та їх вплив на розвиток духовних, моральних і творчих основ особистості. Вчена зазначає, що суть аксіологічного підходу полягає в спрямованості педагогічної діяльності на творчий розвиток особистості як мету, результат і головний критерій ефективності навчально-виховного процесу» [44, с. 138].

В. Крижко аксіологічний підхід розглядає як «філософсько- педагогічну стратегію, що визначає шляхи розвитку професійного мистецтва, використання педагогічних ресурсів для розвитку особистості і проектує перспективи вдосконалення системи освіти, основою якої є принцип функціонального значення або цінності» [39, с. 213].

Отже, аксіологічний підхід дозволить сформувати гармонійно розвинену особистість майбутніх учителів-логопедів, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях.

Науковці *системний підхід* розглядають як методологію, що забезпечує процес пізнання і розвитку освіти в системній цілісності, складності його системної організованості, у всьому різноманітті властивих йому зв'язків і залежностей. За системного підходу проблема професійної підготовки розглядається як педагогічне явище, що взаємопов'язує елементи, які об'єднані спільними функціями та метою, єдністю управління та функціонування.

Системний підхід, зазначає у своєму дослідженні Р. Редчук, «застосовується до тих явищ, які належать до категорії системи. Сутність системного підходу полягає у тому, що відносно самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а в їхньому взаємозв'язку, розвитку і русі» [86, с. 203].

Використання системного підходу дає можливість описати педагогічний інструментарій, визначити весь складний комплекс факторів, що впливають на ефективність оволодіння майбутніми учителями-логопедами професійною діяльністю, і зрозуміти механізм взаємодії цих факторів.

Висновки до першого розділу

Проблема удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів-логопедів до роботи в умовах інклюзивної освіти є надзвичайно актуальною. Вирішенню цієї проблеми присвятили свої наукові праці сучасні українські вчені: М. Берегова [2], Т. Бугаєнко [42], Л. Кашуба [28], О. Лабенко [28], О. Ласточкіна [42], В. Литвиненко [42], А. Лякішева [101], Ю. Максимів [47], І. Мартиненко [48], І. Мельничук [51], С. Миронова [52], Г. Мицик [55], О. Іонова [27], Н. Пахомова [65], Ю. Пінчук [67], Н. Сінопальнікова [89], Л. Федорович [96], С. Чупахіна [47], М. Шеремет [102] та ін.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави розуміти *логопеда* як колекційного педагога, який займається усуненням порушень мовлення як у дітей, так і дорослих. Тоді як *учитель-логопед* працює виключно з дитячою аудиторією і серед основних напрямів його діяльності є навчальна, корекційно-розвиткова, компенсаційна, реабілітаційна робота з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

Логопеди – це фахівців, які покликані вирішувати проблеми мовленнєвих розладів різної складності в осіб, починаючи з дитячого віку. Для надання кваліфікованої допомоги особам, у яких виявлено недоліки мовлення, заїкання, створюються спеціальні заклади інклюзивної освіти, логопедичні групи у школах і медичних центрах. Навчання і виховання осіб з порушеннями мовлення здійснюється в інклюзивному освітньому середовищі.

Важливою характеристикою педагогічного професіоналізму є готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Під готовністю майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності розуміємо психофізіологічний стан майбутнього учителя-логопеда, який володіє

теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками, системою мотиваційних установок щодо ефективного здійснення логопедичної діяльності, діагностики, корекційно-превентивного навчання та особистісного розвитку дітей з вадами мовлення.

Ми вважаємо що у структурі готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як складного особистісного утворення, доцільно виокремити такі функціонально пов'язані між собою компоненти: *мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-вольовий, особистісний.*

Нами схарактеризовані компоненти, критерій та показники готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, а також виділені три рівні сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності : *репродуктивний, продуктивний та творчий.*

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що комплексне використання в процесі фахової підготовки *методологічних підходів*: особистісно-орієнтованого, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний та системний підходів забезпечить ефективне формування готовності учителів-логопедів до професійної діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

На наш погляд, процес підготовки у вищому навчальному закладі не відповідає повною мірою вимогам щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності і повинен зазнати деяких кардинальних змін. Для цього необхідна систематична робота з формування вищезгаданого особистісного утворення й забезпечення педагогічних умов, які сприяють оптимальному вирішенню цієї проблеми.

Процес формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності досить складний, довготривалий, на який впливають ряд умов та факторів.

Саме тому, цілком закономірним вважаємо виділення сукупності педагогічних умов, що забезпечують позитивний вплив на ефективність процесу формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Реалізація педагогічних умов має на меті: вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності; визначення форм і методів інформаційної підтримки процесу формування досліджуваної готовності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що педагогічні умови є предметом дослідження багатьох наукових робіт. Попри це, є певні розбіжності у тлумаченні самого поняття «педагогічна умова».

Задля з'ясування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, вважаємо за необхідне здійснити

комплексну характеристику різних підходів щодо трактування понять «умова», «педагогічна умова».

При цьому варто зазначити, що дане поняття розглядається з різних позицій: філософії, психології, педагогіки.

Як філософська категорія, «умова» тлумачиться як фактор (латинське *factor* – чинник), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу [99].

У психологічних дослідженнях, «умова» розглядається як сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища; до того ж це явище опосередковується активністю особистості, групою людей [8].

Отже, на базі загальнофілософського, психологічного трактувань даного поняття ми можемо зробити висновок, що умови повинні відбивати суттєві характеристики досліджуваного предмета та процесу і впливати на їх якість та результативність.

Педагогічне осмислення категорії «умова» потребує її детальної характеристики та аналізу. У педагогічному словнику умова визначається «як обставина, що дає змогу здійснення чого-небудь» [66, с. 503].

Педагогічні умови – категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети.

Під педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності ми розуміємо спеціально створені обставини, що впливають на розвиток професійних та особистісних якостей студентів.

У визначенні педагогічних умов успішного формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності необхідно враховувати наступні складові сформованості готовності педагога:

- особиста і професійна спрямованість (світогляд, потреби, інтереси, орієнтація, здібності, якості особистості, стиль діяльності);
- володіння знаннями інформаційно-теоретичного і прикладного характеру;

– наявність умінь та навичок, що сприяють успішному виконанню діяльності.

Як вже зазначалося раніше, ступінь готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності залежить від таких соціально-педагогічних характеристик особистості, як: позитивне ставлення до майбутньої професії; стійкі мотиви діяльності; сукупність професійно-важливих рис, глибокі знання та професійні вміння. Тому у закладі вищої освіти педагогічного профілю потрібно створити комплекс педагогічних умов, які забезпечують ефективне формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Відомо, що комплекс – це система, сукупність будь-чого, об'єднаного разом, що має спільне призначення й відповідає будь-якій певній спільній меті.

Нами виділено комплекс необхідних педагогічних умов успішного формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, серед них: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх вчителів-логопедів у системі університетської освіти; використання у системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності; створення емоційно сприятливого освітнього середовища. Схарактеризуємо кожну з них.

Однією з педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності є *забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність*.

Для позначення будь-якого збудника (потреби, мотиву, потягу, стимулу) використовується термін «мотивація». Поняття «мотив» і «мотивація» часто ототожнюють, хоча «мотивація» як поняття є значно ширшим. З точки зору психології, мотивація, будучи стрижнем психології особистості, задає спрямованість особистості, впливаючи на неї.

Мотив тісно пов'язаний з метою й потребою. В особистості вони взаємодіють і проявляються у вигляді «мотиваційної сфери», що включає всі види спонукань: потреби, інтереси, стимули, мотиви. Мотиваційна сфера

розглядається як найважливіша частина – ядро особистості, що включає систему мотивів (мотивацію) у її певній побудові (ієрархії). Поняття «мотиваційна сфера» вживається для характеристики структурно-змістової визначеності мотивів особистості, що відбиває системне ієрархічне розуміння мотивації.

В основі пізнавальних мотивів діяльності студентів (учінні) лежить пізнавальна потреба, що пов'язана зі стійким пізнавальним інтересом, який спонукає до оволодіння майбутніми учителями фаховими психолого-педагогічними знаннями, уміннями, навичками і способами професійної діяльності. Саме тому зміст навчального матеріалу повинен мати значущість для студента, визначену педагогічну мету, внутрішньопредметні й міжпредметні зв'язки, професійну спрямованість фундаментальних дисциплін, розвиток пізнавального інтересу та самостійності.

Від того, який мотив спонукає діяльність, активність суб'єкта, тобто які особистісні смисли її стимулюють, буде залежати рівень професійної спрямованості, усвідомлення сутності майбутньої професійної діяльності, прагнення до оволодіння знаннями, уміннями та навичками, необхідними для її здійснення.

Ця умова спрямована на розвиток внутрішніх механізмів активності, потреби в пізнавально-практичних діях щодо покращення стану власної самоорганізації і сприяє формуванню готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Не менш важливою педагогічною умовою формування готовності майбутніх майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності є *оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх вчителів-логопедів у системі університетської освіти*. Важливого значення у формуванні готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності набуває проблема забезпечення системи знань: основних нормативних документів, що забезпечують реалізацію інклюзивного навчання; теоретичних знань і його

методичних основ та механізму їх реалізації; знань з методик базових курсів, елективних курсів, інтегрованих занять.

Вирішення цієї проблеми потребує оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Структура й зміст вищої педагогічної освіти переглядаються у зв'язку зі змінами можливостей і потреб суспільства. Такі зміни відображаються в нових програмах і стандартах педагогічної освіти.

Відповідно до вище зазначеного, вважаємо, що формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності буде протікати успішно за умови вдосконалення загальнопедагогічної, фахової, методичної підготовки. Це може відбуватися шляхом внесення у діючі навчальні дисципліни додаткової інформації, розробки та впровадження нових спецкурсів.

Позитивний вплив на ефективність фахової підготовки та формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності забезпечує й така педагогічна умова, як *використання в системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності*.

Насичення процесу фахової підготовки майбутніх учителів інтерактивними методами навчання, спрямованими на формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, передбачає активізацію діяльності студентів на практичних заняттях, створення доброзичливої психологічної атмосфери у студентській групі. З цією метою доцільно під час вивчення предметів педагогічного циклу залучати студентів до участі в дискусіях, захистах проєктів, тренінгах.

Не менш важливою педагогічною умовою формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності є *створення емоційно сприятливого освітнього середовища*.

Емоційно сприятливе освітнє середовище – це сукупність природних, антропогенних, культурних факторів, що сприяють задоволенню людиною власних потреб, здібностей, інтересів.

Емоційно сприятливе освітнє середовище розглядаємо як цілеспрямовану і професійно створювану систему умов, у якій засвоєння знань, умінь і навичок, розвиток творчого мислення й формування емоційно-ціннісного ставлення до світу відбувається в ситуаціях фізичного, емоційного, інтелектуального, соціального, духовного комфорту, відсутності стресогенних факторів, що забезпечує створення в цілому сприятливого психологічного клімату у процесі навчання.

Для справжнього колективу притаманні відносини емоційного тепла і співчуття, радості й гордості за досягнення кожного. При цьому колектив, в якому панує здоровий моральний клімат, сприяє колективному спілкуванню, співробітництву, співтворчості, тобто психологічній сумісності. Отже, емоційно сприятливий клімат колективу відіграє важливу роль в освітньому процесі. Прийняття колективних рішень і спільна діяльність сприяє підвищенню зацікавленості в навчання, самостійній роботі над собою, підготовці до майбутньої професійної діяльності.

Н. Волкова розглядає соціально-психологічний клімат у колективі як стан міжособистісних стосунків, що виявляється в сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній діяльності колективу. На її думку, сприятливий соціально-психологічний клімат характеризують:

- довіра, доброзичливість, чуйність, висока взаємовимогливість і ділова критика; вільне висловлювання власної думки від час обговорення питань, що стосуються колективу;

- відсутність тиску керівника на підлеглих і визнання за ними права приймати важливі для колективу рішення;

- поінформованість усіх про завдання колективу і стан їх виконання, можливість займати активну позицію у процесі ділового спілкування в колективі;

- наявність умов для активної професійної і творчої діяльності, самореалізації, самоствердження, саморозвитку кожного працівника; задоволення роботою та належністю саме до цього колективу;

- взаємодопомога членів колективу в критичних ситуаціях;
- прийняття індивідами на себе відповідальності за справи у колективі;
- уболівання за честь колективу, сприяння його розвитку [9, с. 64].

Неодмінною умовою створення емоційно сприятливого освітнього середовища у студентській групі є вироблення загального тону вимог, встановлення гарних стосунків у колективі, знаходження тих моментів, які б об'єднували студентів і викладачів, створювали єдину громадську думку, приймали і впроваджували у життя колегіальні рішення, які не ігнорували б можливостей, бажань і інтересів студентів.

У закладі вищої освіти об'єктивно існує система відносин «викладач – студент», що організуються викладачем. Характером відносин «викладач – студент» детермінуються взаємини в студентському об'єднанні, свідоме ставлення студентів до оточуючої дійсності, морально-пізнавальні самовідносини.

На формування у студентів необхідних професійних, психологічних і моральних якостей, професійну спрямованість і готовність до праці благодійно впливає позитивна атмосфера. У академічній групі студенти набувають навичок колективної діяльності, тобто засвоєння норм, правил і умов успішної взаємодії між членами колективу. Ці навички забезпечують синхронність, узгодженість та ефективність роботи всього колективу. Уміння колективної діяльності дають можливість колективу студентської групи правильно використовувати набуті знання й навички, творчо застосовувати засоби професійної педагогічної діяльності під час виконання завдань у різноманітних умовах.

Н. Волкова зазначає, що лише за сприятливих умов у педагогічному колективі утверджується атмосфера взаєморозуміння, співробітництва, взаємодопомоги, самореалізації, саморегуляції особистості майбутнього учителя [9]. Сутність саморегуляції полягає в мобілізації особистістю власних психічних і фізичних можливостей задля подолання труднощів, що виникають під час виконання професійних задач, здійснення цілеспрямованих дій і вчинків.

2.2. Модель підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

Результативність формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності зумовлює необхідність використання методики й технології педагогічної підготовки, що засновані на особистісно-орієнтованому, діяльнісному й компетентнісному підходах, принципах педагогічної взаємодії та співробітництва, індивідуалізації навчальних завдань, різноманітності активних форм і методів роботи, діагностуванні рівня сформованості готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності. У зв'язку з цим у ході педагогічного експерименту ставилися й вирішувалися такі завдання:

- надання педагогічній підготовці майбутніх учителів-логопедів професійної спрямованості з урахуванням професійних установок, пізнавальних мотивів і потреб, ціннісних орієнтацій і досвіду логопедичної діяльності;
- впровадження спецкурсу «Основи логопедичного партнерства», спецкурсу запропонованого Г. Мицик [55] та перевірка його результативності;
- експериментальна перевірка педагогічних умов, що позитивно впливають на рівень готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності засобами педагогічної підготовки, що побудована на основі особистісно-орієнтованого, креативно-діяльнісного, компетентнісного та змістово-процесуального підходів.

При визначенні програми дослідницького навчання ми виходили з того, що педагогічну підготовку доцільно розглядати як постановку й вирішення різних за ступенем складності навчальних завдань, що спрямовані на:

- ознайомлення майбутніх учителів-логопедів з особливостями професійної діяльності у ході педагогічної підготовки;
- опанування професійних знань, що допоможе майбутнім учителям обрати необхідні форми та методи логопедичної роботи;
- розвиток у майбутніх учителів-логопедів комунікативних, конструктивних й організаторських умінь і здатності створювати емоційно сприятливе середовище в освітньому процесі.

При розв'язанні шляхів і способів вирішення завдань дослідно-експериментальної роботи ми виходили із необхідності розроблення моделі системи підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Ми враховували те, що маємо справу зі складним, динамічним процесом формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як важливої характеристики педагогічного професіоналізму, який передбачає наявність не поодиноких педагогічних дій, а створення системи підготовки студентів до професійної діяльності.

У визначенні можливостей педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності нами використовувався метод моделювання.

Модель – сукупність елементів, які створюють єдину та суцільну структуру, спрямовану на досягнення навчальної мети. Для побудови моделі необхідно розглянути комплекс взаємопов'язаних елементів, які в сукупності сприятимуть уявленню про досліджуваний об'єкт – систему педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Результативність педагогічної підготовки інтерпретується через поняття «готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності», що передбачає необхідність створення моделі системи педагогічної підготовки формування цього складного особистісного утворення у майбутніх педагогів.

Важливим елементом педагогічного дослідження являється моделювання, яке розглядається як відтворення характеристик певного об'єкта за допомогою іншого – моделі – що спеціально створений для його вивчення. Моделювання у науковій літературі визначається як представлення об'єктів, що вивчаються у вигляді системи взаємопов'язаних елементів, яка відображає взаємозв'язок і взаємодію елементів, її складових.

Центральною категорією в моделюванні є модель, під якою розуміють штучно створений об'єкт у вигляді схем, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, який, відповідаючи досліджуваному об'єктові (або явищу),

відображає і відтворює у простішому і грубішому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і співвідношення елементів цього об'єкта.

Моделювання дає змогу забезпечити імітацію студентами реальної майбутньої професійної діяльності та опанування способами дій майбутнього фахівця, що й передбачає підготовка до майбутньої професійної діяльності. Відповідно в освітньому процесі створюються умови, за яких студенти під час навчання виконують комплекс вправ і завдань, спрямованих на формування інтелектуальних і практичних навичок, необхідних для успішного виконання цілісної професійної діяльності та її складових – дій та операцій.

Модель має кілька застосувань: по-перше, вона визначає компоненти, які складають систему, по-друге, достатньо схематично та точно подає зв'язки між компонентами, при цьому зв'язки всередині модельованого об'єкта можна порівняти зі зв'язками всередині моделі, по-третє, модель генерує, породжує питання і, нарешті, вона стає інструментом для порівняльного визначення різних галузей явища, процесу.

На основі аналізу наукової літератури, було розроблено структурну модель системи підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (див. рис. 2.1.). Зазначимо, що модель системи підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності має відповідати таким вимогам: забезпечення процесу інтеграції змісту, форм, методів педагогічної підготовки, спрямованої на формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності; послідовний, поетапний перехід від репродуктивного рівня готовності майбутнього вчителя-логопеда до творчого; ефективна взаємодія викладача і студента у процесі вивчення фахових дисциплін; можливість прогнозувати результати реалізації педагогічної моделі формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Розроблений у дослідженні тип моделі представлений сукупністю компонентів (цільовий, змістовий, технологічний, моніторингово-оцінний і результативний), є закінченим циклом дій.

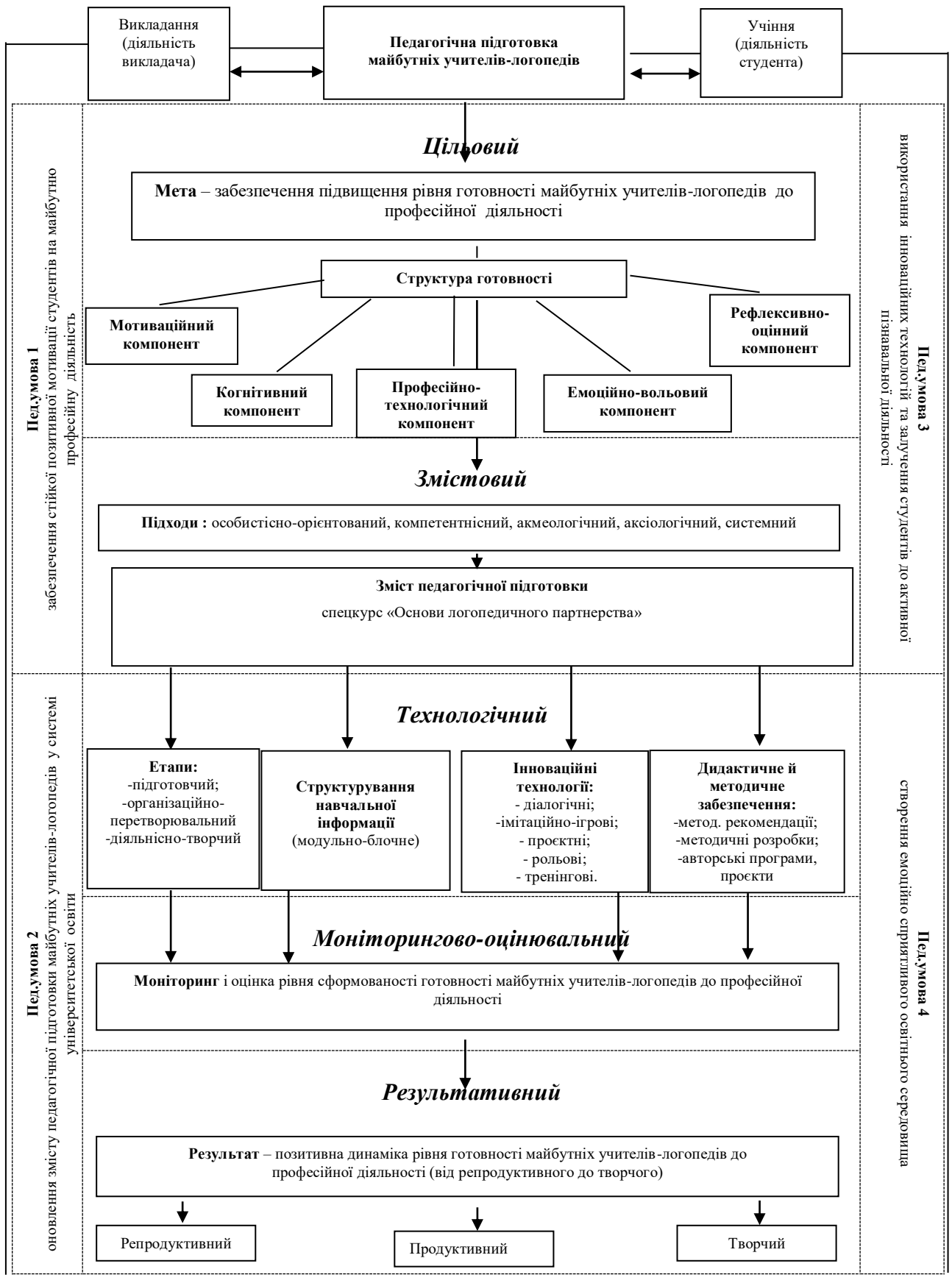

Рис 2.1. Модель системи педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

Виявляючи складники моделі, ми враховували: розуміння сутності поняття «готовність майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності»; соціальне замовлення суспільства закладу вищої освіти; призначення і зміст професійної діяльності майбутнього фахівця; потребу студентів у знаннях і уміннях, недостатню підготовку майбутнього фахівця до професійної діяльності.

Цільовий компонент є визначальним чинником змістового розроблення компонентів моделі, визначення зв'язків формування та результату, до якого ми прагнемо. Мета професійної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності визначається замовленням держави й суспільства. Основним завданням цього компонента є формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. При цьому слід зазначити, що формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності носить цілісний, системний характер.

Основна мета цього цільового блоку розглядається як формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності. Даний компонент системи включає в себе компоненти структури готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності, розглянутих та обґрунтованих нами у підрозділі 1.2.

Змістовий компонент моделі має низку ознак, що характеризують освітній процес, а саме: дидактичні підходи; принципи; зміст підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності; етапи формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Відображення в розглянутому компоненті змісту освітнього процесу та процесів, що його забезпечують створює основу для результативного функціонування цільового компонента.

Технологічний компонент моделі складають: методика формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності; дидактичне та методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Ця система охоплює основні структурні компоненти, які в тісній єдності та взаємозумовленості були спрямовані на підвищення

ефективності формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, що наведена на рис. 1.1.

Моніторингово-оцінювальний компонент передбачає виявлення ефективності системи підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, визначення динаміки рівня сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Цей компонент включає систему критеріїв, показників, рівнів сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (розглянутих у п. 1.3). Сформованість окреслених критеріїв є показником розвитку як окремих компонентів, так і досліджуваної готовності загалом.

Результативний компонент передбачає підвищення рівня сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Важливим у моделі є педагогічні умови, сукупність яких зумовлює ефективність розробленої моделі системи підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Ми виходили з того, що позитивні результати розробленої моделі можливі лише при створенні сукупності нами обґрунтованих педагогічних умов.

Висновки до другого розділу

У другому розділі дослідження теоретично обґрунтовано програму формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності та сукупність педагогічних умов її ефективного реалізації в системі педагогічної підготовки у закладі вищої освіти.

Виокремлено, конкретизовано й теоретично доведено важливість *таких педагогічних умов*, що позитивно впливають на ефективність формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів у системі університетської освіти; використання у системі

університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності; створення емоційно сприятливого освітнього середовища.

Встановлено, що формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності не є стихійним процесом і вимагає розроблення програми, метою якої є моделювання системи педагогічної підготовки студентів, орієнтація їх на пошук різних форм, методів, засобів професійної діяльності, постійне задоволення потреби в оновленні знань, збагаченні практичного досвіду, закріпленні творчого стилю діяльності. Модель системи педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності – це система взаємопов'язаних елементів, що відтворює певні сторони зв'язків і функцій процесу оволодіння знаннями, уміннями, якостями і властивостями, що становлять основу готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності. У процесі педагогічної підготовки формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності необхідно розглядати як систему, що складається з викладання (діяльність викладача) й учіння (діяльність студентів), педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості, прямого та зворотного зв'язків, дидактичних і методичних засобів, моніторингу, контролю й оцінювання результатів у досягненні прогнозованої мети й завдань.

Ця система охоплює основні структурні компоненти (цільовий, змістовий, технологічний, моніторингово-оцінний, результативний), які в тісній єдності та взаємозумовленості спрямовані на підвищення ефективності формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності й реалізується на основі адаптації і професійного розвитку кожного студента в межах особистісно-орієнтованого, компетентнісного, акмеологічного, аксіологічного і системного підходів.

РОЗДІЛ 3.

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Вивчення стану проблеми сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності у Криворізькому державному педагогічному університеті

У Криворізькому державному педагогічному університеті на факультеті дошкільної та технологічної освіти, висококваліфіковані фахівці кафедри дошкільної освіти з 2018 року всім бажаючим надають можливість здобути спеціальність 016 Спеціальна освіта.

016 Спеціальна освіта – це виховання, навчання дітей, які мають порушення у розвитку мовлення.

016 Спеціальна освіта у КДПУ має денну форми навчання за спеціальностями «бакалавр», «магістр». Випускники спеціальності «Спеціальна освіта» отримують кваліфікацію логопеда.

Студенти спеціальності 016 Спеціальна освіта *вивчають*:

- анатомо-фізіологічні та клінічні основи порушень розвитку;
- психологічні особливості дітей з психофізичними вадами;
- методи корекційно-розвивального впливу;
- спеціальні методики дошкільного виховання та викладання шкільних дисциплін;
- логопедію.

Велика увага приділяється практичній підготовці студентів, яка проходить в провідних закладах корекційної освіти м. Кривого Рога та Дніпропетровської області.

Дослідницька робота здійснювалася на базі Криворізького державного педагогічного університету. У дослідницькій роботі брали участь студенти

факультету дошкільної та технологічної освіти, спеціальності 016 Спеціальна освіта (гр. СО – 20), загальною кількістю 22 особи.

На початку дослідницької роботи перед нами постали наступні *завдання*:

1. Провести опитування серед викладачів кафедри дошкільної освіти КДПУ з метою з'ясування їх ставлення до формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

2. Провести тестування серед студентів (гр. СО – 20) з метою виявлення рівня сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

З метою з'ясування ставлення викладачів кафедри дошкільної освіти КДПУ (8 осіб) до формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності під час організації освітньо-виховного процесу нами було проведено опитування.

Одержані результати опитування викладачів кафедри дошкільної освіти КДПУ дозволяють зробити висновок про те, що вони дійсно дбають про формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Під час організації освітнього процесу викладачі намагаються озброїти майбутніх учителів-логопедів теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками, системою мотиваційних установок щодо ефективного здійснення логопедичної діяльності, діагностики, корекційно-превентивного навчання та особистісного розвитку дітей з вадами мовлення.

Викладачі зазначили, що вивчення всіх навчальних дисциплін спрямовано на те, що випускник спеціальності 016 Спеціальна освіта *знає*:

- причини виникнення та особливості аномального психічного розвитку;
- основи навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- методи психолого-педагогічної діагностики;
- зміст програм дошкільного та шкільного навчання та виховання дітей з вадами мовлення та пізнавального розвитку;

- методи психологічної корекції та зміст психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами;

- методи логопедичної діагностики та корекції дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

- закономірності соціальної адаптації та реабілітації дітей з вадами розвитку.

Випускник спеціальності 016 Спеціальна освіта повинен *вміє*:

- проводити дослідження психічних функцій, стану сформованості мовлення, особистісних якостей, рівня соціальної адаптації дітей з вадами розвитку з метою надання їм адекватної допомоги;

- організовувати та проводити корекційно-розвивальну та корекційно-виховну роботу з дітьми з особливими потребами;

- проводити навчальну та виховну роботу в спеціалізованих дошкільних та шкільних закладах освіти;

- систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію, планувати та проводити дослідницьку роботу;

- у професійній діяльності контактувати з суспільними організаціями, які займаються проблемами дітей з особливими потребами;

- вести лекційну і пропагандистську роботу, спрямовану на поширення серед населення знань про причини виникнення аномалій розвитку, особливості виховання дітей з психофізичними вадами.

На їх думку, випускник спеціальності 016 Спеціальна освіта – це учитель-логопед, який має любити і знати дітей, бути чуйним до проблем інших людей, емоційно врівноваженим, активним, творчо ставитись до своєї професії. Логопед – це свого роду учитель, від якого вимагається необмежене терпіння і розуміння. Він повинен вміти знаходити підхід до кожного, подавати вправи дітям у цікавій ігровій формі і допомагати їм долати комплекси.

Результати опитування також свідчать про те, що викладачі дбають про удосконалення освітнього процесу через введення нових навчальних дисциплін,

зміни форм, видів навчання, поєднання традиційних та інноваційних методів та технологій навчання.

Викладачі одностайні думки про те, що формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності буде здійснюватися успішно при дотриманні теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів у системі університетської освіти; використання у системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності; створення емоційно сприятливого освітнього середовища.

З метою виявлення рівня сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності нами було проведено тестування студентів. Здобувачам освіти було запропоновано дати відповіді на 20 запитань тесту, який розміщено в додатку А. Аналіз одержаних результатів тестування дозволив виявити рівень сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Отримані результати наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Початковий рівень сформованості готовності майбутніх
учителів-логопедів до професійної діяльності**

Рівень сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (гр. СО – 20)	Одержані результати (у %)
Репродуктивний	31,5
Пошуковий	44,2
Творчий	24,3

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що творчий рівень сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності виявили 24,3% респондентів; пошуковий рівень сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності виявили

44,2% респондентів; репродуктивний рівень сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності виявили 31,5% респондентів. Таким чином, у студентів третього курсу – майбутніх учителів-логопедів спеціальності 016 Спеціальна освіта переважають пошуковий та репродуктивний рівні сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Отже, проведена дослідницька робота, що передбачала вивчення стану проблеми у вузівській практиці, дозволяє стверджувати, що процес підготовки у закладі вищої освіти, на наш погляд не відповідає повною мірою вимогам щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності і повинен зазнати деяких кардинальних змін. Для цього необхідна систематична робота з формування вище згаданого особистісного утворення й забезпечення теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов, які сприяють оптимальному вирішенню цієї проблеми.

3.2. Методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності

Нами були підготовлені методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності при дотриманні теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів у системі університетської освіти; використання у системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності; створення емоційно сприятливого освітнього середовища.

Відповідно до першої педагогічної умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність), слід зазначити, що необхідно постійно під час організації освітнього процесу у закладі вищої

освіти стимулювати позитивну мотивацію майбутніх учителів-логопедів, їх інтерес до майбутньої професійної діяльності, потребу оволодіння нею, а також спонукати майбутніх учителів-логопедів до активної участі в накопиченні досвіду логопедичної діяльності в умовах педагогічної підготовки. Мотивоване ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності в навчальному процесі залежить від аналізу можливостей педагогічної діяльності, її організації, оцінювання ситуації, яка має місце на занятті у професійному їх становленні та якою мірою вона сприяє формуванню їх професійних цінностей.

На цьому етапі важливо виявити ставлення студентів до професійної праці, ефективні засоби та підходи до формування цього складного особистісного утворення у процесі педагогічної підготовки, спрямованість її на логопедичну діяльність, яка активізує професійне становлення студентів. Це дає змогу майбутньому учителю-логопеду усвідомити власні потреби, інтереси, можливості, проблеми і труднощі у формуванні готовності до майбутньої професійної діяльності і спроєкувати власну стратегію використання різноманітних засобів і механізму формування цього складного особистісного утворення в процесі фахової підготовки.

Також у ході педагогічної підготовки слід акцентувати увагу на цілепокладання, структурування навчальної інформації, прогнозування результатів і пошук способів їх досягнення, організацію взаємодії, співпраці та співтворчості викладача і студентів.

Цілепокладання – це образ кінцевого результату педагогічної підготовки (мети), що забезпечує усвідомлення й особистісне прийняття цієї мети, регуляцію власних зусиль майбутніх учителів-логопедів на її досягнення і проектування індивідуальної стратегії щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Цілепокладання впливає на ефективність педагогічної підготовки, її кінцевий результат. Образ кінцевого результату стає метою лише тоді, коли є в наявності потреба, прагнення, бажання студентів досягти прогнозованого результату.

Процес формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності – це інформаційна модель прогнозованої мети. Мотиваційні процеси особистості щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності засобами активних форм і методів навчання у фаховій підготовці органічно взаємодіють зі структурою навчального процесу і змістом предметного знання.

Педагогічна підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності має будуватися на педагогічній взаємодії, співпраці та співтворчості. Комунікація в різноманітних видах діяльності (рольової, діалогової, проєктної та ін.) є важливим джерелом саморозвитку студента, засобом його самоорганізації й стимулом для подальшого професійного зростання. Комунікація в ході різних видів діяльності спрямована на формування цілісної особистості, розвиток комунікативних здібностей, створення атмосфери співтворчості у процесі рішення навчальних проблем.

Відповідно до другої педагогічної умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів у системі університетської освіти), доцільним є введення до навчального плану підготовки спеціальності 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти авторського спецкурсу «Основи логопедичного партнерства», розробленого вченою Г. Мицик [55] (Додаток Б). Основою для вивчення курсу слугують навчальні дисципліни професійного спрямування.

Г. Мицик у своєму дисертаційному дослідженні [55] доводить, що майбутні вчителі-логопеди найчастіше не готові до роботи у сільській місцевості. Запропонований спецкурс сприяє поліпшенню даної ситуації. Науковець пропонує його ввести задля якісної підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

«Метою викладання навчальної дисципліни «Основи логопедичного партнерства» є формування у майбутніх учителів-логопедів компетентностей,

необхідних для успішного налагодження логопедичного партнерства з членами корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.

Завданнями вивчення дисципліни «Основи логопедичного партнерства» є: ознайомити студентів зі змістом професійної діяльності учителя-логопеда на селі, основними його завданнями та функціями; з сучасним станом корекційно-розвиткової роботи в сільській місцевості; розкрити соціальну та виховну значущість ролі учителя-логопеда у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, їх батьками та педагогічними представниками закладу дошкільної освіти на селі; прищепити майбутнім учителям-логопедам практичну навичку побудови співробітництва з членами корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості на засадах партнерства; ознайомити студентів з основними напрямками та формами роботи логопеда з батьками в сільській місцевості, опанувати практичні методи і прийоми співпраці з ними; сформувати навички налаштування партнерської взаємодії учителя-логопеда з батьками та закладом дошкільної освіти в сільській місцевості» [55].

Спецкурс розрахований на 90 год. (3 кред.), з яких 18 – лекційних, 16 – відводилось на практичні і 56 год. – на самостійну та індивідуальну роботу студентів.

Автор спецкурсу Г. Мицик зазначає, що «матеріали спецкурсу спрямовані на формування у студентів уявлення про такі поняття: «професійна компетентність учителя-логопеда» та «готовність учителя-логопеда до професійної діяльності в сільській місцевості»; уточнення змісту професійної діяльності учителя-логопеда в закладах освіти та установах сільської місцевості; сприяння ознайомленню студентів з основними компонентами логопедичного партнерства та супроводу сімей, що виховують дітей з порушеннями мовлення, дистанційно-інтерактивними формами співпраці з ними тощо.

У зв'язку з необхідністю максимального охоплення дітей з порушеннями мовлення корекційно-розвитковими послугами на територіях, віддалених від опорних закладів освіти, здійснення логопедичного супроводження таких дітей

та їх батьків на відстані, постала, на наше переконання, актуальність в ознайомленні майбутніх вчителів-логопедів під час їх навчання з процесом оптимізації організації та планування логопедичної допомоги з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. З метою реалізації зазначеного, нами було удосконалено зміст дисципліни «Організації та планування логопедичної роботи» [55].

Г. Мицик – автор спецкурсу деталізує особливості викладання модулів і тем. Аналізуючи дослідницьку роботу, проведену Г. Мицик і представлену в дисертаційному дослідженні, нами узагальнені методичні рекомендації щодо впровадження спецкурсу.

Перший модуль спецкурсу «Теоретичні основи професійної діяльності учителя-логопеда в сільській місцевості» складається з двох тем. Тема: *«Зміст професійної діяльності учителя-логопеда в сільській місцевості, основні його завдання та функції»*, передбачає самостійне опрацювання студентами рекомендованої літератури та конспектування матеріалу. В рамках теми мають вивчатися питання щодо об'єкту та предмету професійної діяльності учителя-логопеда в сільській місцевості, змісту та задач його роботи в сільській місцевості. Аналізу мають підлягати основні види професійної діяльності фахівця; особливості реалізації учителем-логопедом в сільській місцевості професійних функцій.

Друга тема *«Професійні компетентності логопеда, орієнтованого на роботу в сільській місцевості»* має вивчатися у формі лекції, на якій розглядаються питання щодо сутності понять: «професійна компетентність учителя-логопеда», «готовність учителя-логопеда до професійної діяльності в сільській місцевості»; вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості, їх професійних компетентностей як педагогічних працівників освітніх закладів та установ сільської місцевості; основні тенденції, напрями та перспективи професійної підготовки майбутніх учителів-логопедів до освітньої діяльності в зазначених умовах.

Використання на лекційному занятті методів бесіди та пояснення сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, актуалізації їх попереднього досвіду (знань), на основі чого відбувається усвідомлення нових понять і відтворення вже наявних. Обмін поглядами між студентами та викладачем з проблем, що вивчаються, надає можливість скорегувати думки майбутніх учителів-логопедів з метою зміни в них негативних і хибних установок.

До складу другого змістового модуля входить також дві теми: перша – *«Логопедичне партнерство як напрям інтенсифікації роботи учителя-логопеда в сільській місцевості»*, яка націлює студентів на аналіз особливостей організації логопедичного партнерства в сільській місцевості; розгляд напрямів його ефективної побудови; вивчення структури моделі партнерської взаємодії учителя-логопеда та учасників корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості; у другій – *«Фактори, що перешкоджають організації логопедичного партнерства в сільській місцевості»*, наголошується на необхідності врахування в професійній діяльності учителя-логопеда зовнішніх факторів (соціально-економічних, соціально-психологічних, територіально-регіональних, історико-культурних, етнічних, освітніх та педагогічних), які визначають особливості організації логопедичної допомоги в сільській місцевості; розкривається вплив особистісних бар'єрів, що впливають на рівень ефективності співробітництва учителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу на селі; визначаються сфери виникнення бар'єрів та шляхи їх подолання.

Під час лекційного заняття студенти вчаться складати опорні конспекти, які мають вигляд наочної структурно-логічної схеми, що швидко запам'ятовувались та сприяють легкому відтворенню інформації майбутніми логопедами. Як метод організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності, окрім бесіди та пояснення за питаннями плану лекційного заняття і складання опорних конспектів, студенти мають виконувати письмові домашні роботи. Так, наприклад, вправа *«Система логопедичного партнерства в*

сільській місцевості» вимагає від майбутніх учителів-логопедів: побудови власної моделі партнерської взаємодії фахівця і учасників корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості, з чітким визначенням мети, завдань партнерства, принципів побудови, структури, етапів, змісту роботи (напрямів, методів, форм реалізації); оформлення результатів у вигляді схеми з чітко визначеними логічними зв'язками між блоками.

Під час самостійної та індивідуальної роботи до цього модулю студенти вчаться виокремлювати головне із наданого на лекціях матеріалу, конспектувати необхідну їм у майбутньому інформацію за тезами; визначати бар'єри відповідно до їх типів та сфер виникнення в контексті педагогічного середовища; обґрунтовувати свою позицію щодо позитивного чи негативного впливу внутрішніх бар'єрів на ефективність логопедичного партнерства з учасниками корекційно-розвиткового процесу, пропонувати шляхи боротьби з ними, висловлювати свою точку зору щодо їх дієвості.

До третього змістового модулю «Взаємодія учителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості» входять теми *«Консультативно-просвітницька робота як напрям реалізації завдань логопедичного партнерства»* та *«Готовність батьків, як основних учасників логокорекційного процесу, до партнерства з вчителем-логопедом»*.

На лекційному занятті з першої теми розглядаються особливості організації, проведення вчителем-логопедом консультативно-просвітницької роботи в сільській місцевості; принципи її побудови в зазначених умовах, форми та методи реалізації.

На семінарському занятті передбачено розкриття змісту питань щодо етики консультативно-просвітницької роботи учителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості, культури професійного-педагогічного спілкування фахівця; морально-етичні норми його поведінки; визначаються етичні принципи та цінності в роботі з батьками дитини, яка має порушення мовлення, зокрема, адміністрацією та педагогічними працівниками закладів освіти.

Завдання для самостійного опрацювання передбачає розробку студентами прикладів-ситуацій неправильної комунікативної поведінки батьків під час взаємодії з учителем-логопедом та пропозиції щодо того як дотримуючись етики педагогічного спілкування, змінити стиль поведінки батьків на оптимальний та забезпечити засвоєння інформації, наданої вчителем-логопедом.

Під час вивчення другої теми аналізу підлягають питання щодо вивчення готовності батьків до участі в корекційно-розвитковому процесі, факторів, щона цей процес впливають; пропонується студентам розробити систему заходів для підвищення інтересу батьків у налагодженні логопедичного партнерства з усіма учасниками корекційно-розвиткового процесу; розробити анкети для вивчення рівня логопедичної освіченості батьків, картки-опитувальники щодо участі їх у корекційно-розвитковому процесі.

Наступний модуль курсу *«Логопедична просвіта та супровід батьків дітей з порушеннями мовлення в умовах села»* складається також із двох тем. На лекційних заняттях з першої теми *«Логопедична просвіта батьків та керівництво нею в умовах сільської місцевості»* розглядаються питання щодо педагогічної культури батьків та факторів, що її зумовлюють; складових їх педагогічної освіченості; розкривається зміст та значення поняття «корекційно-мовленнєвої компетентності батьків», визначаються способи її формування. Мають обговорюватися теоретичні питання стосовно шляхів забезпечення конструктивного логопедичного просвітництва в сільській місцевості, принципів та методів логопедичної просвіти батьків дітей-логопатів в сільській місцевості. Важливо зробити акцент на вагомості логопедичного інформування та консультування батьків, що виховують дитину дошкільного (шкільного) віку з порушеннями мовлення. Одним із завдань для студентів має бути визначення теми консультації для батьків дітей з порушеннями мовлення (попередньо узгодити з викладачем), розробка її змісту, презентування під час інсценування «Консультування» у групі на практичному занятті.

Щодо другої теми *«Логопедичний супровід та технологія його здійснення»* на лекційному занятті передбачено висвітлення питання щодо

змісту, етапів, структури та мети здійснення супроводу сімей в сільській місцевості; подається визначення поняття «логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення», має бути проаналізовано складові програми логопедичного супроводу, визначено умови, що сприяють ефективному формуванню логопедичної культури батьків під час реалізації його змісту. Практичне заняття має проходити у формі презентації планів-схем логопедичного супроводу сімей, що виховують дитину з порушенням мовлення в сільській місцевості, з чітко визначеною його структурою та компонентами, вибраними формами та методами реалізації. Під час заняття майбутні вчителі-логопеди мають демонструвати розроблені у програмі Microsoft Office Publisher творчі проєкти (інформаційні буклети для батьків та педагогічних працівників на тему: «Логопедизація домашнього середовища»).

Модуль *«Реалізація змісту співпраці учителя-логопеда і батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення в умовах села»* висвітлює вирішення питань за двома темами. Вивчення першої – *«Традиційні форми роботи учителя-логопеда з сім'єю в сільській місцевості»* – сприяє розгляд сутності та змісту традиційних форм взаємодії вчителя-логопеда з батьками в межах сімейно-центрованого підходу. На семінарському занятті студенти мають визначити причини малої ефективності традиційних форм роботи вчителя-логопеда з батьками в умовах сільської місцевості, аргументувати власну думку. Вдома студенти мають виконати письмову роботу – розробити план-бесіду з батьками дітей з порушеннями мовлення, що проживають в селі, метою якої є виявлення у членів сім'ї труднощів при вихованні та навчанні дитини-логопата; опанували шляхи їх усунення.

Заняття з другої теми *«Нетрадиційні форми роботи з батьками в сільській місцевості»* має проходити у вигляді проблемної лекції, на якій обговорюються питання щодо доцільності використання нетрадиційних форм роботи з батьками в сільській місцевості, причини виникнення ускладнень під час їх впровадження в процес налагодження партнерства між всіма учасниками корекційно-педагогічного процесу в зазначених умовах. Необхідно розглянути

основні дистанційно-інтерактивні форми співпраці вчителя-логопеда та батьків, технології електронного спілкування, мережеві засоби комунікації, домашнє теле-консультування тощо; правила та етика спілкування в електронному просторі. Одним із завдань для студентів є розроблення сценарію вебінару для батьків на тему: «Помилки у навчанні та вихованні дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення вдома» та написання тез виступу.

Головою метою вивчення заключного модулю курсу «Дистанційно-інтерактивні форми взаємодії учителя-логопеда та батьків в сільській місцевості» є визначення місця інформаційно-комунікаційних технологій в системі налагодження логопедичного партнерства з учасниками корекційно-педагогічного процесу. Так, на лекційному занятті з теми *«Інформаційно-комунікаційні технології як засіб дистанційної співпраці»* необхідно розглянути програмові засоби спеціального (діагностичні, корекційно-розвивальні програми, програмові засоби on-line) та загального призначення (Excel, PowerPoint, Paint, Movie Maker), розглянути основні аспекти роботи з Google-сервісами.

Готуючись до практичного заняття, студентам необхідно виконати такі вправи:

- оформити за допомогою Google-форми анкету для батьків, що проживають у селі, для вивчення рівня їх логопедичної освіченості;
- розробити власноруч он-лайн дошку, розмістити на дошці інформацію розвиваючого характеру для дітей.

У другій темі модулю *«Презентація як засіб ефективної дистанційної співпраці учителя-логопеда та батьків»* на лекційному занятті мають розглядатися основні переваги презентаційного подання матеріалу на занятті з вихованцями (учнями); застосування його при організації розвивального домашнього середовища для дитини з порушеннями мовлення; аналізу мають підлягати основи роботи із програмою Power Point (правила та етапи створення мультимедійних презентацій, її структура, принципи побудови, звукові ефекти

та анімації, вставки гіперпосилань та відео-фрагментів, робота з тригерами). Особливого сенсу під час проведення практичних занять за цим модулем набуває створення мультимедійних презентацій розвиваючого характеру на лексичну тему за вибором та представлення її у групі.

Відповідно до третьої педагогічної умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (використання у системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності) нами запропоновано впровадження в освітньому процесі таких методів, як: моделювання ситуацій, наближених до умов професійної роботи; рольових ігор («Комунікативна поведінка та етика педагогічного спілкування учителя-логопеда з батьками»), ігрових вправ («Електронна пошта»), інсценування ситуації («Консультація для батьків»); колективного обговорення; дискусій; взаємооцінки; самооцінки; комунікативних тренінгів, сторітелінгу.

Майбутній учитель-логопед також має оволодіти *методикою проведення ігор, завдань, комунікативних тренінгів для розвитку комунікативної діяльності* дітей із мовленнєвими порушеннями.

Комунікативний тренінг – це групова форма активного формування комунікативних умінь та навичок за спеціально розробленою програмою, вона спрямована на розвиток ефективного спілкування, подолання комунікативних бар'єрів, активізацію комунікативних рис особистості, розвиток комунікативних умінь дитини.

Структура кожного тренінгового заняття передбачає проведення таких етапів:

1. Привітання (ігри для вступної частини).
2. Психогімнастика.
3. Бесіда з моделюванням комунікативної ситуації (відповідно до теми заняття).
4. Ігрова/продуктивна діяльність.
5. Спільне обговорення підсумків з дітьми.

6. Ритуал прощання.

Бесіди з моделювання комунікативної ситуації рекомендовано проводити з використанням наочності або відеофрагментів з опорою на різні позитивні й негативні емоційні стани. Наприклад, на картці фото хлопчика із собакою і напис: Олежику на день народження подарували собаку! Він щасливий! А коли ти буваєш щасливий?

Наводимо приклад комунікативного тренінгу для учнів початкової школи з мовленнєвими порушеннями.

I етап. «Подивись навколо»

Особливістю цього етапу є мінімізація мовленнєвого спілкування й активізація невербальних комунікативних засобів (групова робота).

Теми занять:

1. Посвята в чарівники.
2. Мова тварин.
3. Мова жестів.
4. Секрети розуміння.

II етап. «Разом з іншим»

Особливістю цього етапу є привернення уваги до комунікативного партнера, його настрою і бажань (робота в парі).

Теми занять:

5. Країна емоцій.
6. Емоційна вгадалка.
7. Який я? Який ти?
8. Мій колір настрою.

III етап. «Спілкуємось – тренуємось»

Особливістю цього етапу є розвиток партнерських стосунків у спілкуванні з навчанням узгоджувати дії з іншим (групова робота та в парі).

Теми занять:

9. Усі різні – усі рівні.
10. Ти – моє дзеркало.

11. Повторюй за мною.
12. Близнюки.
13. Учусь допомагати друзям!
14. Я організовую гру!

IV етап. «Заду здійсни – другу допоможи»

Особливістю цього етапу є розвиток гнучкості та здатності до компромісів шляхом залучення до колективної емоційно забарвленої діяльності (групова робота).

Теми занять:

16. Разом ми сила!
17. Упізнай друга.
18. Схованки-підказки.
19. Групова аплікація.
20. Мандрівка з друзями.

V етап. «Різнобарвний світ спілкування»

Особливістю цього етапу є розвиток стійкості взаємодії з оточуючими шляхом створення позитивної атмосфери (групова робота).

Теми занять:

21. Ввічливі слова.
22. Казковий світ спілкування.
23. Світ добра та дружби.
24. Я можу все!
25. Світ доброзичливого спілкування
26. Моє щасливе майбутнє.

Необхідно також дбати про залучення студентів до *підготовки та захисту творчих проєктів*, виступів з доповіддю під час проходження Дня науки; проведення розважальних заходів для дітей та їх батьків, приурочених до святкування Міжнародного дня логопеда (14 листопада).

Майбутній учитель-логопед має оволодіти *сторітелінгом* – методом, що допомагає учням засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє формуванню їх мовленнєвих навичок.

Технологія сторітелінгу – це методика, за допомогою якої учень навчається формулювати свої думки та розповідати про себе, описувати свої вчинки та почуття, аналізувати власні дії, оцінювати наслідки та робити висновки на майбутнє. Сторітелінг дозволяє отримати два найбільш важливі результати: зняття напруги, створення невимушеної атмосфери у класі; повернення й утримання уваги учнів, налагодження необхідного оптимального контакту між педагогом і учнями.

Історія для сторітелінгу допомагає інформувати, порівнювати, візуалізувати й деталізувати матеріал, який потрібно викласти. Така історія має бути показовою і добре запам'ятовуваною.

Одне з основних завдань сторітелінгу – зробити слухача безпосереднім учасником історії. Інтрига в історії дозволяє утримати увагу групи, змушує дослухати історію, з нетерпінням чекаючи, чим усе скінчиться.

Сюжет у історії потрібен обов'язково. Він зазвичай буває класичним, тобто побудованим у вигляді «ланцюжка», і складається із зав'язки, розвитку, кульмінації і розв'язки.

У полі зору мають бути різні види розповідей (розповідь на тему, запропоновану вчителем, розповідь за планом, розповідь за запропонованим початком, розповідь за опорними словами, складання казки за власним сюжетом), оскільки вони по-різному впливають на наскрізних умінь учнів. Історії також мають бути цікавими, змістовними, логічними, художньо та емоційно виразними, невеликими за розмірами, зрозумілими учням і містити: життєвий досвід (розповідача/слухача); цікаві події; співпереживання; ціннісні зміни персонажа. Персонажами історій можуть бути: фантастична істота, символ, людина, тварина тощо.

Відповідно до четвертої педагогічної умови формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності (створення емоційно

сприятливого освітнього середовища), необхідно враховувати, що освітнє середовище – це характеристика життя всередині освітнього закладу, система впливів і умов формування особистості, система можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторово-предметному оточенні.

Необхідно дбати про безпечне освітнє середовище, що забезпечує наявність безпечних умов навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю здобувачів освіти, педагогів та батьків, відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Необхідно дбати емоційно сприятливе освітнє середовище, що являє собою освітній простір, в якому емоційно благоприємний освітній клімат, у якому студент може розвивати власні здібності й обдарування, реалізувати життєву компетентність у професійній та соціальній діяльності; простір, в якому наявне особистісно-довірливе спілкування учасників освітнього процесу, емоційний комфорт, бажання дискутувати, висловлювати свою точку зору, свою думку, позитивне ставлення до себе та до інших, прояв особистої гідності, бажання звертатися по допомогу, не ігнорування особистих проблем і труднощів інших.

Враховувати, що «освітній клімат у педагогічному колективі ВНЗ виконує такі функції: консолідує – згуртування колективу, об'єднання зусиль для розв'язання навчально-виховних завдань; стимулює – реалізація емоційного потенціалу, життєвої енергії колективу; стабілізує – забезпечення стійкості внутрішніх колективних відносин, створення передумов для успішної адаптації нових учасників; регулює – утвердження норм взаємин, етичного оцінювання поведінки індивідів та функції» [63, с. 232].

Сприятливий освітній простір «характеризують: довіра, доброзичливість, чуйність, висока взаємовимогливість і ділова критика; вільне висловлювання власної думки під час обговорення питань, що стосуються колективу; відсутність тиску керівника на підлеглих і визнання за ними права приймати

важливі для колективу рішення; поінформованість усіх про завдання колективу і стан їх виконання, можливість займати активну позицію у процесі ділового спілкування в колективі; наявність умов для активної професійної і творчої діяльності, самореалізації, самоствердження, саморозвитку кожного працівника; задоволення роботою (змістом, оплатою, організацією праці) та належністю саме до цього колективу; взаємодопомога членів колективу в критичних ситуаціях; прийняття індивідами на себе відповідальності за справи у колективі» [63, с. 233].

Висновки до третього розділу

Вивчення стану проблеми у вузівській практиці, дозволяє стверджувати, що процес підготовки у закладі вищої освіти, на наш погляд, не відповідає повною мірою вимогам щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності і повинен зазнати деяких кардинальних змін. Для цього необхідна систематична робота з формування вище згаданого особистісного утворення й забезпечення педагогічних умов, які сприяють оптимальному вирішенню цієї проблеми.

Нами були підготовлені методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності при дотриманні теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів у системі університетської освіти; використання у системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності; створення емоційно сприятливого освітнього середовища.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено виявлення, теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Реалізовані мета і завдання надають змогу зробити загальні висновки.

На основі аналізу нормативно-законодавчих документів та наукових досліджень обґрунтовано теоретичні основи підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності, розкрито важливе значення роботи цих фахівців для створення інклюзивної моделі освіти в навчальних закладах України.

З'ясовано, що важливою характеристикою педагогічного професіоналізму є готовність майбутнього учителів-логопедів до професійної діяльності. Визначено понятійно-термінологічний апарат проблеми дослідження.

Під готовністю майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності розуміємо психофізіологічний стан майбутнього учителя-логопеда, який володіє теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками, системою мотиваційних установок щодо ефективного здійснення логопедичної діяльності, діагностики, корекційно-превентивного навчання та особистісного розвитку дітей з вадами мовлення.

У структурі готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності як складного особистісного утворення, виокремлено такі функціонально пов'язані між собою компоненти: *мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-вольовий, особистісний.*

Схарактеризовано компоненти, критерій та показники готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності, а також виділено *рівні сформованості готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності : репродуктивний, продуктивний та творчий.*

Розкрито основні методологічні підходи (особистісно-орієнтований, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний та системний) у системі фахової підготовки випускника-професіонала, впевненого у своїх силах,

здатного до критичного мислення, інновацій та самоосвіти, до постановки та успішного розв'язання проблем.

Теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування готовності учителів-логопедів до професійної діяльності, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів-логопедів у системі університетської освіти; використання у системі університетської освіти інноваційних технологій і залучення студентів до активної пізнавальної діяльності; створення емоційно сприятливого освітнього середовища.

Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності, що охоплює основні структурні компоненти (цільовий, змістовий, технологічний, моніторингово-оцінний, результативний), які в тісній єдності та взаємозумовленості спрямовані на підвищення ефективності формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності й реалізується на основі адаптації і професійного розвитку кожного студента в межах особистісно-орієнтованого, компетентісного, акмеологічного, аксіологічного і системного підходів.

Вивчено стан проблеми формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності у Криворізькому державному педагогічному університеті та підготовлено методичні розробки щодо формування готовності майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання досліджуваної проблеми. Подальшого науково дослідження потребує вивчення можливостей інформаційно-комунікаційних технологій навчання у професійному становленні майбутніх фахівців, підготовки їх до успішної професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти в контексті викликів ХХІ століття. *Європейські педагогічні студії*. Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи / ред. кол. : В. П. Андрущенко (голова наук. ред) та ін. Вип. 5-6. Київ. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2015. С. 54–63.
2. Берегова М. І. Дидактико-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 36 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь, ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
4. Бондаренко О. В. Формування готовності студентів природничо-географічних факультетів педагогічних університетів до краєзнавчої роботи з учнями : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ялта, 2009. 178 с.
5. Бондаренко О. В. Готовність до краєзнавчої освіти: зміст та структура. *Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць* / редкол. : В. К. Буряк, Г. Б. Штельмах, А. В. Козлов та ін. Кривий Ріг, 2004. Вип. 7. С. 155–162. URL : <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/6538>
6. Васюк О. В., Виговська С. В. Методологічні підходи до професійної підготовки соціальних педагогів в системі вищої освіти України. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 199(1). С. 60–67.
7. Вища школа України і Болонський процес: навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 384 с.
8. Войтко В.І. Короткий психологічний словник. Київ : Вища школа, 1992. 193 с.
9. Волкова Н. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 616 с.

10. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.
11. Волканова В. В. Словник методиста: Методичний посібник. Київ : 2008. 192 с.
12. Впровадження інклюзивної освіти в Україні. URL : <http://ircenter.gov.ua>.
13. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
14. Герасимова О. В. Підготовка майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах Нової української школи як актуальна проблема. *Педагогічне Криворіжжя. Педагогічний альманах*. Кривий Ріг: КДПУ, 2022. С. 46 – 48 .
15. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23 – 30.
16. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
17. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навчальний посібник. Донецьк, 2014. 416 с.
18. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.
19. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
20. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 «Соціальні послуги» : наказ Міністерства соціальної політики України від 29.03.2017 р. № 518 URL : <http://consultant.parus.ua/?doc=0AQ81ED09A>
21. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_01515.

22. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 40. С. 128–136.

23. Законодавство України : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#n12>

24. Заушнікова М. Ю. Комунікативна компетентність майбутнього логопеда: поняття, зміст та структура. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 11 Додаток 3 до Вип. 36, том II (18) : Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». Київ : Гнозис, 2016. С. 33–40.

25. Іванова В. В. Формування готовності майбутнього вчителя математики до творчої професійної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2007. 20 с.

26. Інклюзивна освіта від А до Я : poradnik для педагогів і батьків / уклад. : Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ : 2016. 68 с.

27. Іонова О. М., Сінопальнікова Н. М. Теоретичні питання підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу початкової школи. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2013. № 2 (6). С. 35–39.

28. Кашуба Л., Лабенко О. Щодо професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Вип. 193. С. 225 – 230.

29. Класифікатор професій України ДК 003:2010. Затверджено наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 р. № 327. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>

30. Козлова Г.М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2014. 200 с.

31. Конвенція про права дитини. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20 листопада 1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

32. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів). ООН; Конвенція від 13 грудня 2006 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

33. Концепція розвитку інклюзивної освіти. *Соціальний педагог*. 2015. № 4 (40) квітень. С. 3 – 6.

34. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. Київ : «Вища школа». 1987. 56 с.

35. Конопляста С. Ю. Логопсихологія : навч. посіб. Київ. «Знання», 2010. 293 с.

36. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник / ред. : В. Бондар, М. К. Шеремет, В. О. Липа. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Ч. 1. 241 с.

37. Костюченко Л. Готовність майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : наук. зб. Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини / ред. Н. С. Побірченко та ін. Умань : О. О. Жовтий, 2011. Вип. 39, Ч. 1. С. 65–66.

38. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). Київ: Грамота, 2003. 216 с.

39. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми освіти: навчальний посібник. Київ: Освіта України, 2005. 440 с.

40. Курлянд З. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. *Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития*. 2009. №1. С. 18–26.

41. Ласточкіна О. Нормативно-документальне забезпечення та облаштування логопедичного кабінету в освітньому закладі : навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 108 с.

42. Ласточкіна О., Литвиненко В., Бугасенко Т. Актуальні питання професійної підготовки майбутніх логопедів. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*, 2020, Том 2, № 32, с. 146–151

43. Ленів З. Формування професійної готовності фахівця до роботи в інклюзивному освітньому просторі початкової школи. *Обрії*. 2018. № 2 (47). С. 57–61.

44. Листопад О. А. Аксіологічний і культурологічний підхід до процесу становлення творчої особистості в освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 137–140.

45. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ, Видавничий дім «Слово», 2010. 672 с.

46. Мантуленко С. В. Формування готовності майбутніх учителів географії до профільного навчання старшокласників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кривий Ріг, 2014. 255 с.

47. Максимів Ю., Чупахіна С. Особливості становлення особистісно-професійних якостей майбутніх вчителів-логопедів. *Освітній простір України*. Івано-Франківськ, 2018. № 13. С. 66 – 76.

48. Мартиненко І. С. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей з порушеннями психофізичного розвитку. *Логопедія*. 2011. № 1. С.41– 44.

49. Мартинчук О. В. Компетентнісний підхід як концептуальна основа оновлення змісту підготовки майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія*

19 : *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 26. С. 139–144.

50. Мартинчук О. В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 28. С. 130–136.

51. Мельничук І. М. Професійна підготовка майбутніх логопедів як медична і педагогічна проблема в історичному контекст URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/276622643.pdf>. (дата звернення: 18.03.2022 р.).

52. Миронова С. Концептуальні основи підготовки вчителя-дефектолога до корекційної роботи у спеціальних закладах. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2003. Вип. 17. С. 19–24.

53. Миронова С. П. Реалії та перспективи забезпечення інклюзивної освіти фахівцями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 32. Ч. 2. С. 5 – 10.

54. Морозов В. В. Формування готовності студентів педагогічних закладів до діалогічного навчання : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Кривий Ріг : КДПУ, 2000. 196 с.

55. Мицик Г. М. Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Запоріжжя: Бердянський державний педагогічний університет, Запорізький національний університет, 2019. 302 с.

56. Мицик Г. М. Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Запоріжжя: Бердянський державний педагогічний університет, Запорізький національний університет, 2019. 20 с.

57. Мищик Г. М. Щодо визначення поняття готовності майбутніх фахівців-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості. *Гуманітарні, природничі та точні науки як фундаменти суспільного розвитку* : Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 серпня – 01 вересня 2018 р.). Наукове партнерство «Центр наукових технологій». Харків: НІП «ЦНТ». 2018. С. 25–29.

58. Мищик Г. М. Передумови формування готовності майбутніх логопедів до професійної діяльності на селі. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 243–248.

59. Навчальна логопедична практика в освітніх і медичних закладах : методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 016 Спеціальна освіта, вищих педагогічних навчальних закладів / уклад. : О. Ласточкина. Суми : ФОП Цьома С. П. 2020. 50 с.

60. Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. Президент України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

61. Немченко С. Г., Голік О. Б., Кривильова О. А., Лебідь О. В. Управління навчальним закладом: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. 516 с.

62. Нечипоренко В. В. Теоретичні і методичні засади навчально-реабілітаційної діяльності спеціального закладу як відкритої соціально-освітньої системи: автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец.13.00.03. Київ, 2013. 44 с.

63. Орлова Л. Створення сприятливого освітнього середовища у вищому навчальному закладі. Витоки педагогічної майстерності. 2015. Вип. 16. С. 232 – 237 URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5647/1/Orlova.pdf>

64. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

65. Пахомова Н. Стан сформованості мотивації до інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань в професійній діяльності вчителя логопеда.

Вісник Луганського Національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки. 2013. № 10 (269). С. 245–257.

66. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.

67. Пінчук Ю. В. Готовність студентів-логопедів до професійної діяльності. *Дефектологія.* 2004. № 3. С. 41–44.

68. Пінчук Ю. В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда : автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ. 2005. 219 с.

69. Пінчук Ю. В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2005. 220 с.

70. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. *Освіта та педагогічна наука.* 2012. № 3. С. 24–31. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2012_3_5.

71. Положення «Про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний центр» URL : http://skvirarmk.at.ua/spec_osvita/log/normativni_dokumenty.pdf

72. Потапкіна Л. В. Готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки.* 2015. № 1. С. 198–207.

73. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання : Закон України від 5 червня 2014 року № 1324-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 30. Ст. 1011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1324-18>

74. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. *Кабінет Міністрів України.* URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>

75. Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів: лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 р. №1/9-293. URL : <https://base.kristti.com.ua/?p=542>

76. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2020 р. № 799. Київ, 2019. 18 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/016-spetsialna-osvita-bakalavr.pdf>.

77. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. № 919. Міністерство освіти і науки України. URL : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/

78. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>

79. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра: постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 787. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/787-2010%D0%BF>

80. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 545. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/545-2017-%D0%BF>

81. Про затвердження Положення про логопедичні пункти системи освіти: наказ Міністерства освіти України від 13.05.1993 р. № 135. *Міністерство освіти України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0059-93>

82. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/872-2011-%D0%BF>

83. Про затвердження Типового положення про філію закладу освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 06.12.2017 р. № 1568. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0001-18#n14>

84. «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru>

85. Про освіту : закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19>

86. Редчук Р. О. Методологічні підходи до формування готовності майбутніх фахівців з документознавства до професійної взаємодії у сфері соціальних комунікацій. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки]*. 2014. Вип. 118. С. 201–208.

87. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Е-журнал «Педагогіка і наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку»*. 2010. С. 16–23.

88. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2010. № 1. С. 186–192.

89. Сінопальнікова Н. М. Підготовка майбутніх учителів-логпедів до професійної діяльності. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Вип. 43. 2014. С.173–180.

90. Сінопальнікова Н. М. Структура професійної підготовки вчителя-логопеда. *Зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. «Педагогіка здоров'я» (7 квітня, м. Харків)*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2011. С. 331–334.
91. Словник психолого-педагогічних понять і термінів. URL : <http://osvita.ua/school/psychology/1270>
92. Сотська Г. Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України.
URL : <https://lib.iitta.gov.ua/709238/1/сотська2.pdf>
93. Софій Н. З. Організаційно-педагогічні умови інтегрованого супроводу учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ. 2017. 23 с.
94. Тарасун В. В. Логодидактика: навч. посіб. для вищих навчальних закладів. Київ : Вид-во Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2004. 356 с.
95. Термінологічний словник. Основи дефектології. URL : sites.google.com/site/osnovidefektologiiie/home/golovna-storinka
96. Федорович Л. О. Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів-логопедів у вищих навчальних закладах. *Імідж сучасного педагога*. 2005. № 6–7. С. 7–11.
97. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. 768 с.
98. Холявко Н. І. Вища освіта як визначальний чинник суспільного розвитку. *Економічний форум*. 2014. № 2. С. 285–290.
99. Чаговець Б. М. Формування готовності вчителів до евристичного навчання учнів у системі методичної роботи ліцею: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2015. 20 с.
100. Черніченко Л.А. Структура, критерії та рівні готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. *Витоки педагогічної майстерності*. Випуск 19. 2017. С. 352–357.

101. Чупахіна С. В., Потапчук Т. В., Лякішева А. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, Вип.1. 2022. С. 159 – 166.

102. Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2011. Вип. 17 (1). С. 7–11.

103. Шишкін Г.О. Особистісно-орієнтоване навчання майбутніх учителів технології. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2013. Вип. 40. С.292 – 297.

104. Шпак О. Компетентнісний підхід до розвитку професійної надійності педагога. *Молодь і ринок*. Дрогобич : Дрогобицький ДПУ імені Івана Франка, 2010. №3 (62). С.19–22.

105. Madhavi Sharma Innovative roles of guidance and counseling for managing children with learning disabilities in inclusive classroom by inclusive teachers. *International Journal of Research in Social Sciences*. 2016. Vol. 6. Issue 12, December, Rezhym dostupu: <http://www.ijmra.us>

106. Chupakhina S. Methodological bases for digital competence formation of future teachers under conditions of inclusive education: Ukrainian content. «*Modern World tendencies in the development of science*» volume 2 editor: Babych M. M. Published by Sciemcee Publishing. London. 2019. pp. 26–40.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест

для визначення рівня сформованості готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності

Шановний здобувач освіти! Нами проводиться дослідження щодо встановлення рівня готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності. Вам пропонується 20 тверджень про Ваш професійний вибір і професійні наміри. Для кожного твердження оберіть один на Вашу думку варіант: так, ні, не знаю.

ПІБ-

Питання тесту:

1. Якби я мав змогу вчитися знов, я б обрав ту ж професію, яку вивчаю зараз.
2. Моє бажання отримати обрану професію достатньо обґрунтоване.
3. Мої захоплення й заняття у вільний час певним чином пов'язані з обраною професією.
4. Із власної ініціативи я читаю додаткову літературу, яка стосується обраної професії.
5. Перекоаний, обрана професія й робота за фахом принесуть мені в майбутньому моральне задоволення.
6. Навіть якщо буде дуже важко після закінчення навчання, я намагатимуся працювати за обраною спеціальністю.
7. Я хотів би навчатися й працювати за обраною спеціальністю.
8. Робота за обраною професією дасть мені змогу в майбутньому цілком проявити себе, свої здібності.
9. Чи відчуваєте Ви у собі здатність ефективно застосовувати професійні знання при вирішенні навчальних, виховних, корекційно-розвиткових завдань з урахуванням етіопатогенезу мовленнєвого порушення, вікових та індивідуальних особливостей дитини?

10. Чи достатніми є Ваші навички ведення ділової (педагогічної) документації у різних типах закладів та установ відповідно до нормативних документів?

11. Чи здатні Ви будувати логопедичне співробітництво з учасниками корекційно-педагогічного процесу на засадах партнерства?

12. Чи володієте Ви технологією побудови та здійснення логопедичного супроводу дітей з порушеннями мовлення та їх сім'ї на відстані?

13. Чи здатні Ви влучно застосовувати спеціальну термінологію та адекватні комунікативні засоби у педагогічному спілкуванні з учасниками корекційно-педагогічного процесу?

14. Чи здатні Ви налагоджувати плідну комунікацію з батьками дітей з вадами мовлення та педагогами?

15. Чи дозволяють Ваші навички, пов'язані з використанням технічних пристроїв, роботою з комп'ютером, оптимізувати організацію та планування логопедичної роботи в закладах освіти?

16. Чи здатні Ви здійснювати консультативно-просвітницьку роботу серед учасників корекційно-педагогічного процесу засобами інформаційних технологій?

17. Чи готові Ви безпечно, ефективно та творчо використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій при організації логопедичної допомоги?

18. Чи здатні Ви, дотримуючись етики електронного спілкування, здійснювати мережеву взаємодію з учасниками корекційно-педагогічного процесу?

19. Чи здатні Ви до прогнозу результатів власної діяльності, знаходження помилок та вчасного їх усунення, аналізу причини виникнення проблемних педагогічних ситуацій, правильного способу їх розв'язання?

20. Чи здатні Ви до генерування нових ідей та імпровізації у професійній діяльності?

Спецкурс «Основи логопедичного партнерства»

(розроблено Г. Мицик [55, с.240–245])

Програма навчальної дисципліни

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи логопедичного партнерства» є формування у майбутніх вчителів-логопедів компетентностей, необхідних для успішного налагодження логопедичного партнерства з членами корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.

Завданнями вивчення дисципліни «Основи логопедичного партнерства» є: ознайомити студентів зі змістом професійної діяльності вчителя-логопеда на селі, основними його завданнями та функціями; з сучасним станом корекційно-розвиткової роботи в сільській місцевості; розкрити соціальну та виховну значущість ролі вчителя-логопеда у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, їх батьками та педагогічними представниками закладу дошкільної освіти на селі; прищепити майбутнім вчителям-логопедам практичну навичку побудови співробітництва з членами корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості на засадах партнерства; ознайомити студентів з основними напрямками та формами роботи логопеда з батьками в сільській місцевості, опанувати практичні методи і прийоми співпраці з ними; сформувати навички налаштування партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками та закладом дошкільної освіти в сільській місцевості.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми

На кожну дисципліну обсягом до 5 кредитів ЕКТС обирають 2-3 компетенції з освітньо-професійної програми (профілю програми), обсягом до 10 кредитів – 3-4 компетенції, але не більше 4.

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції	Результати навчання
1.	<i>Загальні</i>	Самостійність та ініціативність	<p><i>Знати</i> особливості здійснення індивідуального та диференційованого підходу з урахуванням психофізичних та вікових особливостей дітей, вивчати, фіксувати, динаміку розвитку дітей з метою визначення оптимальної педагогічної стратегії.</p> <p><i>Вміти</i> самостійно та ініціативно приймати відповідальні рішення.</p>
		Організаційні вміння та навички	<p><i>Знати</i> основи з: циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості; інформатики й сучасних інформаційних технологій, можливостей їх використання в корекційно-виховному процесі.</p> <p><i>Вміти</i> відтворити зміст стандартів та чинних програм, спланувати та організувати корекційно-виховний процес згідно їхніх вимог, спроектувати навчально-виховну діяльність на основі досягнутих результатів; побудувати індивідуальну програму логопедичного супроводу дітей з порушеннями мови та їх батьків.</p>
2.	<i>Фахові</i>	Володіння прикладними знаннями та навичками	<p><i>Знати</i> особливості надання допомоги батькам та педагогам з метою оволодіння ними прикладними знаннями та прикладними вміннями на основі положень спеціальної педагогіки, спеціальних методик корекційної освіти та виховання.</p> <p><i>Вміти</i> надавати консультативну допомогу сім'ям і педагогам з проблем навчання, розвитку дітей дошкільного віку з</p>

			<p>порушеннями мовлення; застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності; використовувати нетрадиційні форми і методи під час налагодження логопедичного партнерства з членами корекційно-педагогічного процесу.</p>
		<p>Володіння термінологією та комунікативними засобами</p>	<p>Знати особливості здійснення ефективної комунікації з усіма учасниками корекційно-педагогічного процесу. Вміти влучно застосовувати спеціальну термінологію та адекватні комунікативні засоби рідної мови у педагогічному спілкуванні з членами корекційно-педагогічного процесу; налагоджувати плідну комунікацію з батьками та педагогами, представляти складну комплексну інформацію у стислій формі усно та письмово, з використанням інформаційно-комунікативних технологій.</p>

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості

Тема 1. Зміст професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості, основні його завдання та функції.

Об'єкт та предмет професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості. Зміст та задачі професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості. Види професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості: діагностична, освітня, виховна, корекційно-розвиткова, навчально-

методична, інноваційна, науково-дослідницька, інформаційно-просвітницька, організаційно-управлінська.

Професійні функції вчителя-логопеда: морально-гуманістична, гностична, дослідницька, попереджувальна, профілактична, прогностична, розвивальна, психологічна, комунікативна, дидактико-методична. Специфіка реалізації професійних функцій вчителя-логопеда в сільській місцевості.

Тема 2. Професійні компетентності вчителя-логопеда, орієнтованого на роботу в сільській місцевості.

Сутність компетентності, професійної компетентності, компетенції. Професійна компетентність вчителя-логопеда як запорука ефективної організації співпраці фахівця з членами корекційно-педагогічного процесу на селі. Компоненти професійної компетентності вчителя-логопеда, орієнтованого на роботу в сільській місцевості.

Співвідношення поняття «здатності» та «готовності» до здійснення логопедичної роботи з дітьми, що мають порушення мовлення та надання консультативної й інформаційно-просвітницької допомоги вчителем-логопедом членам корекційно-педагогічного процесу на селі.

Історико-педагогічний аналіз проблем освітньо-професійної підготовки логопедів до роботи у сільській місцевості, розвитку їх професійних компетентностей як педагогічних працівників закладів освіти в сільській місцевості. Професійна підготовка логопедів до роботи в сільській місцевості в зарубіжній практиці. Сучасні тенденції, напрями та перспективи професійної підготовки логопедів до роботи на селі.

Модуль 2. Особливості організації логопедичного партнерства в сільській місцевості та чинники, що їх зумовлюють.

Тема 3. Логопедичне партнерство як напрям інтенсифікації роботи вчителя-логопеда в сільській місцевості.

Логопедичне партнерство: визначення та зміст поняття. Основні учасники логопедичного партнерства. Принципи побудови співпраці між

фахівцем-логопедом, дитиною з порушеннями мовлення, її батьками та педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти на селі.

Модель партнерської взаємодії вчителя-логопеда і членів корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості. Напрями побудови ефективного партнерства в сільській місцевості: підготовка педагогічного колективу закладу дошкільної освіти до взаємодії з сім'ями дітей з порушеннями мовлення, залучення батьків до участі в корекційно-розвитковій роботі з їх дітьми. Правила організації партнерства.

Організація логопедичного партнерства в зарубіжній практиці.

Тема 4. Фактори, що перешкоджають організації логопедичного партнерства в сільській місцевості.

Зовнішні фактори, що впливають на якість надання вчителем-логопедом допомоги в сільській місцевості: соціально-економічні, соціально-психологічні, територіально-регіональні, історико-культурні, етнічні, освітні та педагогічні.

Внутрішні фактори – комунікативні бар'єри, що визначають рівень ефективності співробітництва вчителя-логопеда з членами корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості. Сфери виникнення бар'єрів (за І.О. Зимньою) та шляхи їх подолання.

Модуль 3. Взаємодія вчителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.

Тема 5. Консультативно-просвітницька робота як напрям реалізації завдань логопедичного партнерства.

Особливості організації та проведення консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда в сільській місцевості. Принципи побудови консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда на селі. Форми та методи її реалізації.

Етика консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості. Культура професійно-педагогічного спілкування фахівця-логопеда. Морально-етичні норми поведінки вчителя-логопеда. Етичні принципи та цінності в роботі з

батьками дитини з порушеннями мовлення, адміністрацією закладу дошкільної освіти та педагогічними працівниками.

Тема 6. Готовність батьків як основних учасників логокорекційного процесу до партнерства з вчителем-логопедом.

Готовність батьків до участі в корекційно-педагогічному процесі. Об'єктивні та суб'єктивні фактори, які на це впливають. Рівень педагогічної культури батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Виявлення домінуючих факторів, що впливають на мотивацію батьків щодо поповнення знань з питань розвитку, навчання та виховання власної дитини. Вплив існуючих педагогічних технологій на рівень участі батьків у процесі логопедичного партнерства.

Модуль 4. Логопедична просвіта та супровід батьків дітей з порушеннями мовлення в умовах села.

Тема 7. Логопедична просвіта батьків та керівництво нею в сільській місцевості.

Педагогічна культура батьків та фактори, що її зумовлюють. Складові педагогічної освіченості батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Поняття корекційно-мовленнєвої компетентності батьків: зміст та значення. Способи формування корекційно-мовленнєвої компетентності батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Забезпечення конструктивності логопедичного просвітництва в сільській місцевості. Принципи та методи логопедичної просвіти батьків дітей-логопатів в сільській місцевості. Логопедичне інформування та логопедичне консультування як основні форми превентивної роботи з сім'ями, що виховують дитину дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Тема 8. Логопедичний супровід сімей дітей з порушеннями мовлення та технологія його здійснення.

Логопедичний супровід сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення: зміст та мета його здійснення в сільській місцевості. Етапи та

структурні компоненти логопедичного супроводу. Забезпечення дієвості логопедичного супроводу.

Програма забезпечення логопедичного супроводу сімей, які мешкають в сільській місцевості та виховують дитину з порушеннями мовлення. Структура програми логопедичного супроводу сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. Складові логопедичного супроводу сім'ї.

Умови, що сприяють ефективному формуванню логопедичної культури сім'ї.

Модуль 5. Реалізація змісту співпраці вчителя-логопеда і батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення в умовах села.

Тема 9. Традиційні форми роботи вчителя-логопеда з сім'єю в сільській місцевості.

Форми роботи вчителя-логопеда з батьками дітей-логопатів: сутність та зміст. Використання традиційних форм взаємодії вчителя-логопеда з батьками в межах сімейно-центрованого підходу. Колективні форми взаємодії вчителя-логопеда і сім'ї. Групові форми взаємодії. Характеристика індивідуальних форм співробітництва вчителя-логопеда з батьками. Масові форми співпраці фахівця і батьків.

Причини малої ефективності традиційних форм роботи вчителя-логопеда з батьками в умовах сільської місцевості. Шляхи вдосконалення взаємодії вчителя-логопеда з батьками дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення в умовах сільської місцевості.

Тема 10. Нетрадиційні форми роботи з батьками в сільській місцевості.

Нетрадиційні форми роботи з батьками в умовах сільської місцевості: зміст, мета та очікувані результати. Позитивні і негативні моменти використання нетрадиційних форм роботи з батьками в сільській місцевості. Причини виникнення ускладнень під час їх використання в процесі налагодження системи партнерства між усіма членами корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.

Технології електронного спілкування. Мережеві засоби комунікації, їх характеристика. Домашнє телеконсультування батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення з питань сімейного виховання, соціальної адаптації, проведення корекційно-розвиткової роботи в умовах сім'ї.

Модуль 6. Дистанційно-інтерактивні форми взаємодії вчителя-логопеда та батьків дітей з порушеннями мовлення в сільській місцевості.

Тема 11. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб дистанційної співпраці.

Особливості дистанційної форми співпраці вчителя-логопеда та батьків дітей-логопатів. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі взаємодії вчителя-логопеда. Поточкові (Video Scribe, Powtoon) та слайдові (Power Point, Sway, Prezi) презентації. Он-лайн сервіс Microsoft Sway. Інтерфейс Prezi.

Тема 12. Презентація як засіб ефективною дистанційною співпраці вчителя-логопеда та батьків.

Мультимедійна презентація як засіб ефективною взаємодії вчителя-логопеда та батьків на відстані. Переваги презентаційного подання матеріалу. Розробка та використання логопедом мультимедійних презентацій.

Основи роботи вчителя-логопеда із програмою PowerPoint. Правила та етапи створення мультимедійних презентацій. Структура мультимедійної презентації. Принципи побудови мультимедійних презентацій. Ефекти анімації, звукові ефекти мультимедійних презентацій. Вставка гіперпосилань та відеофрагментів у мультимедійних презентаціях. Робота з тригерами. Критерії оцінки мультимедійних презентацій.

**Питання до заліку зі спецкурсу
«Основи логопедичного партнерства»**

(підготовлено Г. Мицик [55, с.246-247])

1. Зміст та задачі професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості.
2. Види професійної діяльності вчителя-логопеда в сільській місцевості.
3. Професійні функції вчителя-логопеда в сільській місцевості.
4. Сутність професійної компетентності вчителя-логопеда, орієнтованого на роботу в сільській місцевості.
5. Поняття «логопедичне партнерство»: зміст та значення.
6. Модель партнерської взаємодії вчителя-логопеда і учасників корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.
7. Напрями та правила побудови ефективного партнерства в сільській місцевості.
8. Організація логопедичного партнерства в зарубіжній практиці.
9. Зовнішні фактори, що впливають на якість надання вчителем-логопедом допомоги в сільській місцевості. Їх характеристика.
10. Комунікативні бар'єри, що визначають рівень ефективності співробітництва вчителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.
11. Особливості організації та проведення консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда в сільській місцевості.
12. Принципи побудови консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда на селі.
13. Форми та методи консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда на селі.
14. Етика консультативно-просвітницької роботи вчителя-логопеда з учасниками корекційно-педагогічного процесу в сільській місцевості.

15. Культура професійно-педагогічного спілкування фахівця-логопеда.
16. Етичні принципи та цінності в роботі з батьками дитини з порушеннями мовлення, адміністрацією закладу дошкільної освіти та педагогічними працівниками.
17. Готовність батьків до участі в корекційно-педагогічному процесі. Об'єктивні та суб'єктивні фактори, які на це впливають.
18. Рівень педагогічної культури батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.
19. Виявлення домінуючих факторів, що впливають на мотивацію батьків щодо поповнення знань з питань розвитку, навчання та виховання власної дитини.
20. Педагогічна культура батьків та фактори, що її зумовлюють.
21. Складові педагогічної освіченості батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.
22. Поняття корекційно-мовленнєвої компетентності батьків: зміст та значення.
23. Способи формування корекційно-мовленнєвої компетентності батьків дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.
24. Принципи та методи логопедичної просвіти батьків дітей-логопатів в сільській місцевості.
25. Логопедичне інформування та логопедичне консультування як основні форми превентивної роботи з сім'ями, що виховують дитину дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.
26. Логопедичний супровід сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення: зміст та мета його здійснення в сільській місцевості.
27. Етапи та структурні компоненти логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення.
28. Програма забезпечення логопедичного супроводу сімей, які мешкають в сільській місцевості і виховують дитину з порушеннями мовлення.

29. Складові логопедичного супроводу сім'ї, що виховує дитину дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

30. Умови, що сприяють ефективному формуванню логопедичної культури сім'ї.

31. Традиційні форми роботи вчителя-логопеда з сім'єю в сільській місцевості.

32. Нетрадиційні форми роботи з батьками в умовах сільської місцевості: зміст, мета та очікувані результати.

33. Причини малої ефективності традиційних форм роботи вчителя-логопеда з батьками в умовах сільської місцевості. Позитивні і негативні моменти використання нетрадиційних форм роботи з батьками в сільській місцевості.

34. Особливості дистанційної форми співпраці вчителя-логопеда та батьків дітей-логопатів.

35. Технології електронного спілкування. Мережеві засоби комунікації, їх характеристика.

36. Домашнє телеконсультування батьків (осіб, що їх замінюють) дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення з питань сімейного виховання, соціальної адаптації, проведення корекційно-розвиткової роботи в умовах сім'ї.

37. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі взаємодії вчителя-логопеда з батьками.

38. Потоківі (VideoScribe, Powtoon) та слайдові (PowerPoint, Sway, Prezi) презентації. Он-лайн сервіс Microsoft Sway. Інтерфейс Prezi.

39. Скрайбінг. Сервіси для створення скрайбінгу: PowToon, Video, Moovly та VideoScribe. Створення розвивальних ігор за допомогою програми scratch.

40. Використання Google-сервісів (Google-документи, Google-картинки, Google-формита ін.).

41. Он-лайн дошки: можливості їх використання у навчальній діяльності та під час роботи вчителя-логопеда.

42. Створення інтеративних он-лайн вправ (Learningapps.org, Miksike.net.ua, classtools та ін.).

43. Мультимедійна презентація як засіб ефективної взаємодії вчителя-логопеда та батьків на відстані. Переваги презентаційного подання матеріалу.

44. Розробка та використання логопедом мультимедійних презентацій.

45. Основи роботи вчителя-логопеда із програмою PowerPoint.

46. Правила та етапи створення мультимедійних презентацій.

47. Структура мультимедійної презентації.

48. Принципи побудови мультимедійних презентацій.

49. Ефекти анімації, звукові ефекти мультимедійних презентацій.

50. Вставка гіперпосилань та відео-фрагментів у мультимедійних презентаціях. Критерії оцінки мультимедійних презентацій.

Педагогічне Криворіжжя
2022, № 8

ISSN 2519-8424

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЖЖЯ
педагогічний альманах

Засновано 2015 р.

Випуск № 8

Кривий Ріг
2022

Засновник і видавець:
Криворізький державний педагогічний університет

Видається з квітня 2015 року

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України
серія ДП № 2087 – 825Р від 12.03.2015 р.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 03.11.2022 р.).

Головний редактор:
Дороніна Т. О., докторка педагогічних наук, професорка, КДПУ.

Редакційна колегія:

Гаманюк В. А., докторка педагогічних наук, професорка, КДПУ; *Кучер С. Л.*, докторка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Мірошник З. М.*, докторка психологічних наук, професорка, КДПУ; *Мишеніна Т. М.*, докторка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Волощук І. А.*, кандидатка педагогічних наук, ст. викладачка, КДПУ; *Іванова В. В.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Щербина С. М.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Макаренко І. Є.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ.

П 24 Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах : збірник науково-методичних праць.
Кривий Ріг : КДПУ. 2022. Вип. 8. 120 с.
У збірнику науково-методичних праць висвітлюються теоретичні та прикладні аспекти модернізації сучасної освіти; актуальні питання розвитку освіти та виховання в Україні.

УДК 37(477.63)

© Криворізький державний педагогічний університет, 2022.
© Колектив авторів, 2022.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНИЙ САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Будонь М. В. Можливість позашкільного закладу освіти для реалізації технології «Педагогічний дизайн»	43
Волощук І. А. Інноваційний освітній менеджмент вчителя в умовах воєнної дійсності	45
Герасимова О. В. Підготовка майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах Нової української школи як актуальна проблема	46
Ковельська І. М., Орещечко Н. В. Перспективи проектування діяльності практичного психолога на основі самооцінювання результатів роботи	48
Король А. М. Формування творчої моделі особистості майбутнього вчителя у сучасних дидактичних підходах	49
Лисоконь І. О. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: сучасні тренди у вищій школі	51
Щербина С. М., Маленков Д. Підготовка вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності – вимога часу	52
Микитенко М. В. Сутність студентоцентричного підходу, його вплив на учасників освітнього процесу	54
Мотуз Т. В. Особливості професійного розвитку вчителя в сучасних умовах	56
Поляковська О. О. Організаційні форми реалізації доуніверситетської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти Дніпропетровської області	57
Соколова Е. Т., Мамедова І. О. Практична реалізація педагогічного самоменеджменту у професійній діяльності вчителя географії	58
Тимофієва Л. Є. Управлінські аспекти розробки системи запровадження сучасних інформаційних технологій в практику діяльності закладу в умовах дистанційної освіти	59
Чигрина В. А., Слободенюк О. О. Стан і розвиток індивідуальної освітньої траєкторії в історії педагогічної думки	61

РОЗДІЛ 3

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ахматова Н. О. Використання технологій дистанційного навчання під час викладання хімії в 7-8 класах	62
Висоцька Л. В. Нормативне підґрунтя забезпечення якості освіти у закладі фахової передвищої освіти	63
Вівчаренко О. Б. Використання методу проєктів у процесі викладання української літератури	65
Соловйова В., Скрикєра Л., Попова О., Руденко В., Непомняща О., Мюллер М., Руда А. Реалізація інноваційних технологій навчання в початкових класах в умовах Нової української школи	68
Данилик Ю. О. Впровадження здоров'язберігаючого навчання у процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи здоров'я»	73
Калутін Р. Ю. Як розв'язування задач формує логічне мислення?	76
Кірстя О. М. Формування математичної компетентності учнів 5-6 класів засобом використання інтерактивних методів навчання	78
Кононюк Д. О. Використання комп'ютера як ефективного засобу навчання у процесі вивчення біології	81

безпеці, оскільки триває війна. Часто уроки перериваються повітряними тривогами, що призупиняє режим запланованого графіку навчання. Учителі завжди приходять на допомогу вмінням зацікавити, заспокоїти, розповісти щось нове, перемістити фокус уваги дітей на щось цікаве та найімовірніше, застосовуючи інформацію з кінофільмів, мультфільмів, історичних фактів, навіть фантастичних розповідей. Таке вміння вчителя перекладає увагу учнів від тривожних новин та страшної дійсності, залишаючи дітей у контакті з дорослим, таким важливим для безпеки дитини.

Додатково можливістю спілкування виступають безпечні месенджери, самостійна робота з рекомендованими онлайн-ресурсами («Всеукраїнська школа онлайн», «На урок», «Всеосвіта» тощо), виконання фізичних та психологічних вправ, руханок, створення особистих рухливих відеороликів, презентацій, домашніх експериментів (враховуючи наявність в учнів необхідного обладнання та підручних предметів) тощо.

Навчальний предмет, вік дітей та коло їх інтересів визначає вибір методів роботи вчителя з учнями. Варто використовувати проблемно-ситуаційні,

фасилітативні та творчі методи освітнього процесу. Дискусійна та партнерська форми навчання сприятимуть розвитку соціальної та громадянської ключових компетентностей, шляхом залучення учнів до активної роботи, висловлювання своїх почуттів та ідей, надання можливості спілкування один з одним.

Домашні завдання бажано давати у формі творчих проєктів, мінімальних задач чи вправ на повторення, кількість яких учитель має регулювати залежно від емоційного стану, потреб дитини та ситуації.

Отже, під час війни школа стала тимчасовою домівкою багатьох дорослих та дітей, які вимушені покинути свої домівки та переїздити у більш безпечні місця. Однак, вчителі займають свої робочі місця перед екранами комп'ютерів, щоб продовжити освітній процес, який став власним фронтом і важливою місією для більшості освітян. Знаходження дітей у звичному колі друзів, педагогів та однолітків, навіть у віртуальному форматі спілкування, дасть їм відчуття того, що все таки лишилось щось стале та звичне, постійне та знайоме.

Література

1. Державна служба якості освіти. Як педагогу організувати свою роботу під час війни. Середня освіта. Освіта UA. URL: <http://osvita.ua/school/86136/>. 2. Марковська М. Коротка пам'ятка для вчителів, які працюють із дітьми під час війни : 9 правил. URL: <https://nus.org.ua/articles/korotka-pam-yatka-dlya-vchyteliv-yaki-pratsuyut-iz-ditmy-pid-chas-vijny-9-pravyl/>.

Герасимова О. В.,

магістрантка кафедри педагогіки,

*науковий керівник – канд. пед. наук, доцентка Щербина С. М., КДПУ,
м. Кривий Ріг*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

У статті розглянуто важливість підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах нової української школи. Автор розкриває сутність діяльності вчителя-логопеда і наголошує, що готовність майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності є запорукою їх якісної підготовки. А також характеризує структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності.

Ключові слова: підготовка, вчитель-логопед, професійна діяльність, підготовка вчителів-логопедів до професійної діяльності, заклад вищої освіти.

The article reveals the importance of training the future teacher-logopedists for professional activity in the New Ukrainian School. The author reveals the principles of teacher-logopedist activity and emphasizes that the readiness of future teacher-logopedists to professional activity is the key to their quality training. The author also characterizes the structural components of the training of future teacher-logopedists for their professional activity.

Key words: training, teacher-logopedist, professional activity, training of teacher-logopedists for professional activity, higher education institution.

Орієнтація суспільства на європейські стандарти і цінності, кращі світові традиції вимагають відповідних системних змін й у сфері освіти. Наріжним каменем таких змін є покращення якості підготовки педагогічних працівників [1].

В умовах модернізації системи освіти в Україні, постає необхідність переосмислення досвіду теорії та методики професійної підготовки педагогічних працівників, здатних працювати згідно з новими методологічними орієнтирами, які окреслює

Концепція Нової української школи. Новій українській школі потрібен фахівець, який творчо реалізує нові технології навчання, постійно дбає про досягнення високих результатів у своїй професійній діяльності, характеризується готовністю до неперервного самовдосконалення.

Збільшення кількості дітей з вадами мовлення є реальною сьогодення. Надання їм своєчасної кваліфікованої логопедичної допомоги – найважливіше освітнє завдання. Не варто забувати, що якість освітнього процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожного здобувача освіти, його індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво покращити якість її життя. Ефективність такої допомоги багато в чому залежить від професійної підготовки вчителів-логопедів, тому підвищуються вимоги як до якості підготовки таких фахівців, так і до особистості вчителя-логопеда.

На важливості особистісного розвитку педагогічних працівників як найвищої цінності суспільства наголошено у нормативних документах: Конституції України, «Концепції розвитку педагогічної освіти», Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту»; Положеннях «Про логопедичні пункти системи освіти»; «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»; «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», «Положенні про інклюзивно-ресурсний центр», «Положенні про спеціальну школу» та «Положенні про навчально-реабілітаційний центр»; Типовому положенні про філію закладу освіти.

Проблема підготовки вчителя-логопеда порушується в напрямках: удосконалення навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти (А. Алексюк, В. Безпалько, С. Гончаренко, М. Євтух, Н. Кузьміна, В. Лозова, Н. Тализіна, М. Ярмаченко та ін.); професійної підготовки педагогічних працівників у Новій українській школі (Н. Бахмат, Т. Дорошенко, О. Матвієнко); формування професійної компетентності майбутніх учителів (О. Абдуліна, С. Архангельський, Е. Белозерцев, З. Васильєва, О. Дубинчук, В. Євдокимов, А. Кірсанов, І. Прокопенко, В. Сластьонін, М. Шкіль та ін.); професійної підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища (Г. Давиденко, Р. Джордж, В. Засенко, Т. Лормана, В. Любарєць, Л. Прядко, Л. Савчук, Т. Сак, О. Федоренко, та ін.). визначення основних компонентів системи підготовки дефектологів (В. Бондарь, Г. Живіна, І. Колісник, Н. Назарова, С. Миронова, В. Сильов,

В. Тарасун, Л. Федорович, О. Шевченко, М. Шеремет та ін.).

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив виявити існування різних підходів до визначення сутності діяльності вчителя-логопеда. Ми підтримуємо думку Л. Федорович про те, що професійна діяльність логопеда полягає у здійсненні профілактичного, діагностичного та корекційного логопедичного впливу на осіб із порушеннями мовлення первинного та вторинного характеру, що забезпечується системою логопедичної роботи як комплексом занять із запобігання, вивлення й усунення порушень усного і писемного мовлення з раннього віку [2].

Результатом підготовки студентів до професійної діяльності може виступати певний рівень готовності або підготовленості.

Аналіз наукових розвідок [2; 3] з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що «готовність до професійної діяльності вчителя» розуміється як якість особистості, що включає в себе позитивне ставлення до професії, здібності, знання, уміння, навички, стійкі професійно важливі якості; актуальний психічний стан, що є результатом педагогічної діяльності; складне утворення, в центрі якого знаходиться ставлення до педагогічної діяльності як до головного сенсу життя, відповідальне ставлення до цієї діяльності, здатність до самовіддачі в педагогічній діяльності, професійні якості, знання, вміння, навички. Підготовленість студента до логопедичної діяльності передбачає наявність у нього спеціальних знань, умінь, навичок, необхідних для здійснення цієї діяльності [3].

Готовність майбутнього вчителя-логопеда до професійної діяльності – це складно-структуроване утворення, що забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного формування професійної компетентності вчителя-логопеда, його сталого професійного зростання.

Професійна педагогічна підготовка вчителя в педагогічному вищому навчальному закладі є складною та багатоаспектною діяльністю. Структура професійної підготовки складається з мети, змісту, операцій, результату і відповідних компонентів: мотиваційно-цільового, змістового, операційного та результативно-оцінчного [2].

Цільовий компонент є важливою складовою у підготовці майбутнього вчителя. Професійна підготовка майбутнього вчителя-логопеда полягає в тому, щоб підготувати фахівця, який має діагностувати і долати мовленнєві порушення та здійснювати їх профілактику. Наповнення змістового компоненту підготовки вчителя-логопеда включає в себе сукупність професійних знань, умінь та навичок як загальних, так і спеціальних а саме: розуміння сучасного стану теорії і практики логопедії; оволодіння

технологіями ранньої диференціальної діагностики окремих розладів мовлення; здійснення системного підходу до аналізу; подолання і попередження мовленнєвих порушень.

Змістовий компонент професійної підготовки потребує певних змін.

Операційний компонент підготовки майбутнього вчителя-логопеда представлений у вищих навчальних закладах традиційними для вищої освіти методами, формами та засобами навчання. До основних форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти належать лекційні, семінарські, лабораторні і практичні заняття, самостійна робота студентів. Також доцільно впроваджувати і нетрадиційні форми організації освітнього процесу, серед них: лекція-прес-конференція, семінар – «мозковий штурм», семінар – «круглий стіл», семінар – ділова гра тощо.

Результативний компонент передбачає досягнення випускником певного рівня професійної компетентності – інтегративної якості особистості, яка виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток дітей з вадами мовлення.

Таким чином, професійна підготовка вчителя-логопеда у вищому навчальному закладі є інтегрованою системою, що поєднує відносно самостійні, але взаємозалежні і взаємообумовлені види підготовки: методологічну, культурологічну, методичну, психолого-педагогічну, спеціальну, дидактичну, професійно-етичну та практичну.

Професійно-педагогічна підготовка вчителя-логопеда – це цілеспрямований керований процес, який забезпечує формування професійної компетентності та особистісно значущих якостей, необхідних для здійснення логопедичної діяльності.

Література

1. Концепція розвитку педагогічної освіти (проект). URL: <https://mon.gov.ua/ua/pr/pro-zatverdzhennya-konceptsiy-govtvi-ku-pedagogichno-yi-osviti>.
2. Сивошляківа Н. М. Структура професійної підготовки вчителя-логопеда. *Педагогіка здоров'я*. Харків, 2011. С. 331–334.
3. Федорович Л. О. Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів-логопедів у вищих навчальних закладах. *Вісник сучасного педагога*. 2005. № 6–7. С. 7–11.

Конельська І. М.,
Криворізька гімназія № 49,
Орещко Н. В.,
Криворізька ЗОШ № 52,
м. Кривий Ріг

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЕКТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА НА ОСНОВІ САМООЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ

Стаття присвячена актуальній проблемі проведення моніторингу і самоекспертизи освітніх процесів. Автори характеризують напрямки для здійснення самооцінювання професійної діяльності практичного психолога закладу освіти, його роль у підвищенні професіоналізму та якості надання послуг учасникам освітнього процесу.

Ключові слова: моніторинг і самоекспертиза освітніх процесів, самооцінювання діяльності практичного психолога.

The article is devoted to the topical issue of monitoring and self-examination of educational processes. The authors characterize the areas for self-assessment of professional activity of a practical psychologist of an educational institution, its role in improving the professionalism and quality of services to participants in the educational process.

Key words: monitoring and self-examination of educational processes, self-assessment of the activity of a practical psychologist.

Модернізація системи управління освітою зумовила формування нової культури оцінювання в освітньому просторі України. Характерною особливістю цього процесу є інтеграція освітньої експертизи з різними технологіями оцінювання, розвиток методів комплексної оцінки освітніх процесів та зростання вагомості самооцінок шкіл [1].

Важливість застосування технологій моніторингу та самоекспертизи пояснюється тим, що вимірювання якісних результатів освіти, які лежать в основі оцінки внутрішньої ефективності

роботи школи, – виключно складна методологічна проблема. Адже йдеться про характеристики, які в силу своєї природи не можуть повністю виразитись у цифрах і формулах. Саме до таких характеристик можна віднести освітнє і соціальне середовище навчального закладу. Їх наявність є однією з передумов функціонування школи як відкритої соціальної системи.

Запровадження моніторингу та самоекспертизи до оцінки освітнього середовища пов'язані з необхідністю отримання достовірної інформації про всі аспекти впливу на учня. Якість освіти